МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
СВЕТ

арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 41 (2666)
КIиранди
20
май
1962 шу
Мах 2 кеп.

КЪАМИЙ ДОТТАГIАЛ — ДАЬХЕН НИЗА ХЬАСТ

Барт тайна коммунизм хьалъеш доахк вай мехкара деррига къамаш. Шерденнад вIаши новкъостал делга, чIоагIденнад тайп-тайпарча къамех болча наха юкъера доттагIал. Политически, экономически, культурнии вахаре цхьатарра бокъонаш я социалистически паччахьалкхен чу дахача къамий. Дерригача къамий вахар хьалду цхьан социалистически ларда тIа, цхьатарра Iалашду цар материальнии духовнии хьашташ, цхьа дезал а хинна долх уж сийрдача кхоаненга — коммунизмага.

КПСС XXII съезда кердача Программа хьакъехьа ше яьча доклада тIа йоах Н. С. Хрущева: «СССР къамий доттагIал — из да вайна карагIдаьнна доккха хIама. БIарга са санна лорадергда вай из!»

Капитализма мехкашка кхы тайпа гIулакхаш латт къамашта юкъе. Цига къамашта юкъе ювкъаш ювхк кIезигчардоалахьарча рузкъано, сутарлоно, къизало. Эгоизм, сутарал, «ахчан гали» хьашт хилар — из я буржуазни мораль.

Кхы тайпа мораль йолаш ях социалистически общество. Советски конституце тIа дошо алапашца дIаяздаьд деррига къамаш а беррига советски нах цхьатарра къахьега а, деша а, салаIа а бокъонаш йолаш хилар. Коммунистически парте коллективизма, шоайла вIаши вошал хилара, новкъостал дара уйлашца хьалкхебу къахьегамхой. Советски наьха деррига вахар, деррига гIулакхаш коллективизма ларда тIа дIахьош да.

Тайп-тайпарча къамех болча наха юкъера вошал чIоагIдер эггара хьалхарча даькъе цхьана къахьегар да. Семилетка программа кхоачашъеш дуккхача къамех болча советски наха цхьана къа а хьегаш йоахача йоккхача къахьегама коталонаша, денгара денга шерлуш латтача коммунистически къахьегама боламо хьахьокх наха юкъера дог-безам, доттагIал, шоайла новкъосталаш дар.

Парте кердача Программа тIа белгалдаьккхад коммунизма материально - технически база хьалъяра, коммунистически общество хьалъяра дерригача къамий экономика а культура а дегIайоалае езаш хилар. Интернациональни цхьоагIон дешашца дувзаш, коммунизм хьалъяра дешашца дувзаш къестаду вай парте къаман дешаш. Парте кердача Программа тIа лоархIамера моттиг дIалоац цу ленински принципо.

Ленински къамий политика вай мехка котъялар хьахьокх къамий республикаш дегIаяхкаро. Советски Iаьдал эттача шерашка овлангара хувцаденнад Нохч-ГIалгIай республика вахар. ДегIаенай экономика, лакхъеннай культура, хьахиннай къаман интеллигенци. Кхыча къамашца цхьана сийрда вахар хьакхоллача хьинаре дакъа лоацаш да нохч-гIалгIай къам.

Къамашта юкъера доттагIал вай мехка чIоагIлуши шерлуши хилар а хьахьокх вай дукха къамаш дахача республикерча масалаша. Нагахьа моттиг яц тайп-тайпарча къамех бола нах боацаш республике. Цар цIенча дагара вIаши новкъостал а деш, цхьана къахьег, деш, салоI.

1957 шера денз Первомайски районерча Ленина цIерахча колхозе болх беш йолча цIи хезача доярка Попович Марияс, ший опыт дIа а луш, хьалкхебаьб говза дояркаш Чаниева Лида, Евлоева Фадиман, Бесаева ПаьтIамат. Первомайскерча слюдяной цеха бригадир йолча Стаценко Катяс 25 къоначa гIалгIай кхалсага говзалаш Iомаяьй.

Иштта кхы а дукха я лоаман районе цу тайпара моттигаш.

Наьсарерча электрифицированни инструментий заводе эрсий а кхыча къамий а специалистий новкъосталца говзалаш а Iомаяь дуккха гIалгIай ба болх беш. Москве а кхыча городашка а вахийтача 102 гIалгIачо заводе деча балхашта эшаш йола тайп-тайпара говзалаш Iомаяьй. ХIанз завод йолаялийта новкъостал де баьхкаб Выборгереи, Ростовереи, Грознереи эрсий а кхыча къамех бола а инженераш, технически болхлой.

Iалаьмате доккха новкъостал ду эрсаша а кхыча къамаша а нохч-гIалгIай кадраш кхеяра, культура лакхъяра. Вай мехкарча дуккхача дешара заведенешка дешаш ба кастта хургбола нохчийи гIалгIайи къамех бола лораш, хьехархой, инженераш, кхыбола специалисташ.

Наьха вахар тоадареи, культура лакхъяреи, къамашта юкъера доттагIал чIоагIдареи парте хадданза йоакхо еш хилар къаьгга хьагойташ долча гIулакхех да вай республике укх шерашка хьалъяь а ергйолаш а дуккха промышленни предприятеш хилар.

Белгалдаккха деза вайна юкъе хIанз а къамашта юкъера доттагIал толхаде гIерташ бола тIехьайиса уйлаш йола нах нийслуш хилар, къаьстта ди лелабераш а болаш. Ди массаза хиннаб къамашта юкъе цабезам лоаттабеш а къамий уйлаш баьдъеш а.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша а ерригача общественноста а хадданза къовсам лоаттабе беза къамашта юкъера доттагIал толхаде мел гIертараште духьала, къаьстта ди лелабераште духьала а лоаттабеш. Наха юкъе беча политико - массови балха лоархIамера дакъа хила деза къамашта юкъера доттагIал чIоагIдарах йолча пропагандах. Берий учреждененшка, школашка, дешара заведенешка, предприятешка, культурно-просветительни учреждененшка хадданза деш хила деза къамашта юкъера доттагIал чIоагIдарахи интернациональни кхетам баларахи дола гIулакхаш: лекцеш, доттагIлен сайренаш, доттагIлен цIейш, кхыдараш.

СССР къамий доттагIал чIоагIдара боккха лоархIам болаш да коммунизме бахаргбола, догуйлаши хьашташи цааш дола нах хьалкхебар. КПСС Программа тIара моральни кодекса принципаш шерра вахара юкъе а кхувлаш.

Вай Даьхен низи хьали духдувла хьаст лерхI Коммунистически парте СССР къамашта юкъерча доттагIлах.

Партийни органий сийлахь декхар да къамашта юкъера доттагIал чIоагIдареи шердареи хадданза йоакхо яр.

Бурув деттарий боккха толам

18-ча мая «Грознефтеразведка» тресте чуйоагIача Iаьлий-Юртарча бурув деттача контора бурув деттараша боккха толам баьккхаб: № 107 йолча скважина лакхерча тIоанашкара мехкдаьтта йоккха кIедж техай.

Цу моттиге семилетка диълагIча шера хIанз шоллагIча скважино кIедж техай.

Л. МИХАЙЛОВ.

СССР ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ ВАРНАИ ВАРНЕНСКИ ОКРУГАИ ПАРТИЙНИИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИ КУЛГАЛХОШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

ВАРНА, 17 май. (ТАСС) БТА агентствос хьахойтачох, селхан Евксинограда Дворецe чIоагIа безаме вIашагIкхийтта хилар цу мехка хьоашалгIа яха йола СССР партийно-правительственни делегации Варнаи Варненски округаи партийнии паччахьалкхени кулгалхойи.

Цига хиннача наха чIоагIа безаме моаршал хьттар КПСС ЦК Хьалхарча секретарага, СССР Министрий Совета Председателага Никита Сергеевич Хрущевгеи делегаце кхыча членашкеи.

ВIашагIкхийттача метте хьаьшашца бар Митко Григоров, Тодор Живков, Станко Тодоров, Антон Югов, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Карло Луканов, чурча гIулакхий министр Дико Диков, Болгаре Халкъа Республика Советски Союзера чрезвычайнии полномочнии посол Любен Герасимов, БКП окружнойи городскойи комитетий хьалхара секретараш Тодор Стойчеви Ламбо Теолови, окружнойи городскойи халкъа советий председателаш Демитр Желязкови Николай Бояржиеви, болгарски земледельчески халкъа союза окружной правлене председатель Петр Родопский, дуккха нах юкъебоагIача организацей кулгалхой.

ВIашагIкхийттача метте ловцаш даьхар Т. Стойчева, П. Родопске, Т. Живкова, Н. С. Хрущева.

ВIашагIкхийттача хана концерт хилар цига.

Iалаьмате безаме чакхдаьлар вIашагIкхетар.

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАХЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦЕНА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

В. И. Ленина цIерахча Ерригсоюзни пионерски организаце 40 шу дизарца дийзза, коммунистически кхетамца бераш хьалкхедара даькъе цо баь боккха болх белгал а боаккхаш, Ленина орден луйла **В. И. Ленина цIерахча Ерригсоюзни пионерски организацена.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль 17 мая 1962 ш.

ЦIЕЙ ДЕЗДУ ПИОНЕРАША

Советски Союзерча дерригача пионерашца цхьана Пионере 40 шу дизара цIей дездеш хилар селхан Грознера — Нохч-ГIалгIайчен столицера — пионераш. Города улицаш хоза кийчъяь яр, дIа-юха мел хьежача гуш бар ахкан формах кийчбенна цIе галстукаш йоахка пионераш. Селла доккха цIей дездеш хилча аз а лургда шоана сай совгIат, аьлча санна хоза хьежар Iурра денз малх а, къаьга яр сигале. Иштта денача дено кхы а чIоагIагIа дегаш айдаьдар пионерий.

В. И. Ленина цIерагIа майда нахах хьалъййиза яр. Алхха пионераш хинна ца Iеш дукха бар цига боккхагIабараш а. Массанахьа хозаш дар пионерий иллеш, цар белар.

Коммунистически гIулакха тIехьарча къовсама даим кийча хила!

ЕРРИГСОЮЗНИ ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦЕГА Н. С. ХРУЩЕВА ДАХЬИИТА МОАРШАЛ

Хьамсара бераш, Советски Союза къона пионераш!

Тахан башха дика юбилей я шун — Владимир Ильич Ленина цIерахча Ерригсоюзни пионерски организаце шовзткъа шу дуз. Цу сийрдача, гIозача цIейца даггара даькъала дувц аз шо, къона ленинцаш.

Шуца цхьана Пионерия хьахинна ди дерригача советски халкъо а дезду. Цунах доккхал а деш пионерски цIе галстукаш ухкаяь ба эггара хьалхара колхозаш вIашагIъехкараш, тайге керда городаши заводаши хьалъяьраш, низ бола хиш карадерзадаьраш, бIаь шерашкахь эрий даьда лаьтташ аьхараш, космоса штурм яьраш, шоай дегIамаш кхо ца деш коммунистически къахьегама бригадашка къахьегаш бараш. Шоай пионерски дувна, Ильича васкеташта массаза а тешаме хиннаб вай Даьхе бахьанце, вай ираз бахьанце лоаттадаьча тIемаш тIа шоай вахар дIаденнараш.

Тахан оаш уллаю пионерски галстук — ЦIеча байракха дакъилг да, вай къона тIехье.

Боккхен сийлахьеи никъ хьабенаб 40 шера Ленина цIерахча пионерски организаце. Ший бераш дукха дезаш, къоначa пионерий гIулакхехи подвигехи доккхал деш да советски халкъ.

Тхона, тхо доккхагIа даршта, дукха безаш цар хамбеши дагаух доал доацаш дисаьча бераштa гIодеш, дешар ца ховраштa дешар Iомадеш, керда вахар хьалде партена а халкъа а гIодеш хинна юххьанцара пионераш. Сийлахь-боккха Даьй-мехка тIом лаьттача бирсача шерашкахь партизански отрядашка леташ, разведчикаш болаш, госпиталашка доарахошта йистебагIаш, тIемахой дезалий йоакхо еш, кхашка а заводашка а къахьегаш хиннаб къона пионераш.

Даим вай халкъа историе чу юсаргья дукха езача Даьхен сийле бахьанце турпала подвигаш яьча пионерий-турпалий Павлик Морозова, Коля Мяготина, Кычан Джакыпова, Гриша Акопяна, Валя Котика, Лена Голикова, Марат Казея, иштта кхы дуккхача а денал долча берий цIераш.

Вайна гу хIанзарча пионераша «Алхха болхлощцен ахархощцен цхьан къахьегаш хилча мара хулалургвац бокъонца вола коммунист» яхаш дола ленински наказ къоначa ленинцаша миштa кхоачашду. Бераша бешамашца хозъю Даьхе, хьалкхеюю геттара дика хьийкъа хьажкIаши шекара свеклаи, гулду тиша аьшкаш, лораду Iалам. Из а геттара дика да.

Коммунизма малх хьалбаьннача хана езъю оаш шоай юбилей. Коммунистически общество хьалъяра сийлахь-воккхача Ленина идеяш чулоацаш йола Программа тIанийцай вай парте XXII съездо. Коммунизм — миллионаш болча наха сийрда дагадоаллар да, саг сага доттагIа, новкъост, воша хургвола общество я.

Сийрдача кхоанен духьа дукха къахьийгача боккхагIбараша эстафета дIалу коммунизма кагирхошка, Ленински комсомолага. ХIаьта шо, къона ленинцаш, кийча хила шоай боккхагIа болча вежарашкарен йижарашкарен из эстафета хьаэца.

Бераш долаш йола шун ха гIоза хулга Iалашдаьд шоана Коммунистически партеи советски халкъои. Шоана хьалъяьй Iалаьмате дика школаш, дворецаш, стадионаш, шун унахцIено чIоагIъергйола моттигаш, пионерски лагераш, паркаш. «Деррига дикагIдар — бераштa!» — из ленински наказ кхоачашду Коммунистически парте.

Къоначa тIехьенна хьалхашка шера наькъаш, доккхий де дезараш хьаделл Коммунистически парте Программа. Вай дукха безача мехка ганзаш ебае, эшшача оагIорахьа хиш дIалестаде, чоалхане, хьаькъалера машинаш хьае еза шун. Оаш дIахо хьоргда космоса штурм елга, гучайоахаргья дуккха а Iалама къайленаш. Уйла еш, кхоллаш, хьадеш хила!

Хьамсара бераш! Советски халкъа сийлахь-доккхий гIулакхаш дахьа доагIача тайпара дIахо дахьара шо декхарийла да хIанззехьа, пионерски хана чу шоаш долча ханне а, коммунистически общество хьалъерех дахка деза гIулакхаш а доахкаш хьалкхе.

Къахьегам безаш хьалкхе, моллагIча къахьегама а сий деш хила. Халкъа, Даьхенна беркат а доалаш хьегаш дола къа — из да вахара маIан, хIара советски сага бокъонца дола ираз. Дагакхабалаш, алхха къахьегамца, къахьегамца, миллионий къахьегамца мара хьалъе йиш яц коммунизм.

ТIадийрзе Iомае Iилмай лардаш. Шоана тIалатта керттердар да, бераш, тIехдика дешилга, оашош Iомадаьр вахаре чакхдоахилга. ДукхагIа довзаш, дукхагIа хьаде ховш саг ме хул дукхагIа хургба обществана цунгара божаш бола пайда. Кхетамаш ца хилча — коммунизм а хургьяц.

Дуккха къамаш даха вай сийлахь-йоккха Даьхе дукха езаш хила, цун сийле ебае, вIаши бартцхьоагIо йолаш а сакъердаме а даха, чIоагIде шоай дегIамаш, массе хIаманна а шоай вожатеца — Ленински комсомолаца нийслуш хила.

Къона пионераш!

Шун байракха тIа Ленина цIи латт. Коммунисташ-ленинцаш а долаш хьалкхе. Ленина хьийггача тайпара къахьега. Ленина дийшшача тайпара деша. Вайна дукха везача Ильича йийззача тайпара еза советски Даьхе.

Коммунистически парте гIулакх бахьанце лоаттабеча къовсама даим кийча хила!

Цхьатарра дац балхаш

Урус - Мартана районерча «Красноармейский» совхоза цхьоалагIчеи йиълагIчеи отделенешкарча къахьегамхоша шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара ханнахьеи лакхарча агротехнически боарамахи дIайийнай еррига культураш, хIанз цхьаккха а ди, сахьат ца доадеш, хана кхом беш хьатIадаьннача ялаташта гIулакх деш ба механизатораш.

ТIаяьннача культураштa къаьстта дика гIулакх деш ба цхьоалагIча отделенера нн. Цобоевеи Кагермановеи кулгалдеча бригадай членаш. Нийсача мугIарех дIайийнача хьажкIашта цкъара культиваци яь баьннаб механизатораш Саламу Дандаев, Абурашид Хасанов, иштта кхыбараш. Дийнахьара норма даим тIехкхоачашъю цар. Иштта дика гIулакх ду цига свеклана а. Хьинаре къахьегарца дIабовзийтаб шоаш Иразова Яхас, Эскарханова Арушас, Юсупов Юнаса. Укх шера свекла геттара дика хьатIаяьннай, хIанз тхона хьалхашка латта керттера декхар да лоархIамера ха зехьа ща а йоаеш свеклана лерттIа гIулакх делга, йоах свекла лелаераша.

Цхьабакъда, иншта-м лелац гIулакхаш царна лоаллаха уллача шоллагIча отделене. Цар планах 1400 гектара тIа хьажкIаш дIае езача 600 гектар совгIа мара йийнаяц. Ала йиш яц цигара механизатораш во къахьегаш ба аьнна. Бакъда, отделене кулгалхоша цар болх лерттIа вIаштIехьбаьккха хилча хIанзале хьажкIаш дIайийна яьнна хургьяр. Цу отделене хьажкIаш дIае тоаяьча 5 агрегатах 3 мара болх беш хиннаяц. Цул совгIа йоккха новкъарле хиннай ханнахьа лаьтта кийчдаь ца хилар бахьан долаш а. Отделене къахьегамхоша тIаийца декхараш кхоачаш ца деш дусаргдоацаш сихха юкъера кхоачамбоацараш дIа а доахаш ялат дикагIа хьувкъадара тIабербзабе беза беррига болх.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

ЛЕНИНГРАД. Сибарег Iарча кердача совхозашка чуIе цIенош, клубаш, боахама зданеш хьалъеча баха раьза хилар хьахайга дукха энтузиасташ ба ленинградски гIишлонхошта юкъе. Цар йоккха группа яхай Новосибирски областе Главленинградстроя гIишлоний поездаца. «КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш сихагIа кхоачашъяра новкъостал дергда вай» —тIахьехаш лозунг доал цхьан вагонах хьалтеха. Платформаш тIа я подъемни кранаш, автомашинаш, дIа-хьа кхувла электростанци, экскаватор, бульдозер, никъ тоIабу каток, маркхал кегабу а кхыйола а механизмаш. Даьхен лоархIамера декхар толамашца кхоачашде технико новкъостал дергда ленинградски гIишлонхошта.

Уж тайпа кхы ши поезд а яхай Ленинградера целине.

СУРТА ТIА: 19-ча треста къоначa гIишлонхой группа СибрегIеи картага хьожаш я.

М. Блохина сурт. ТАСС фотохроника.

ШЕРА ЭГГАРА А ЛОАРХIАМЕГIА ЙОЛА ХА

* * *

СУНЖЕНСКИ СОВХОЗНО-КОЛХОЗНИ УПРАВЛЕНЕ СОВЕЩАНЕРА

* * *

Самардийнахьа Сунженски районерча Орджоникидзевская яхача станица культура ЦIагIа Сунженски совхозно-колхозни территориальни производственни управлене зонерча боахама актива совещани хилар. Совещане дийцар бIаьсти юв культураш дIайийна яхара, царна гIулакх дара, ка бола ялат чуэцара кийчо яра дош. Цу хьакъехьа доклад йир Сунженски производственни управлене начальника нов. **Синяткина.** Новкъоста Синяткина докладо а пренеех къамаьлаш даьча новкъосташа дийцачо а хьахьекхар парте решенех юрта боахама доал делга эргадаккхарах доккха беркат даьнна хилар. Соахкарчул дуккхагIа вIаштIехьдолаш, сихагIа, дикагIа чакхдаьлар укх шера гота балхаш. Дуккха а дукхагIа дола боахамаш тIехьадувча баьца даарашка дIа мел ийккха культура дIайийна даьннад. Алхха Наьсарен райони МагIалбика зонера «Ингушский» совхози мара яц хьажкIаш дIайийна ца йоалаш. Лаьтта дика тоадаь, агротехнически дикагIа йолча ханашка, дикача фуца дIайийнай еррига культураш. ДIайийна хIамаш хьатIа дика яьннай, хьажкIий, гидуаргий, квадратно-гнездови хьисапе дIайийнача кхыча культурай квадраташ нийса я. Дика дIадоладеннад зоне дIайийнача культураштa гIулакх делга а. ДукхагIа долча боахамаша дIайийна хIамашта тIаялалехьа а тIаяьначул тIехьагIа а макхаш даьхад, шерра дIайолаяьй культиваци. Зонера лаьтта эшачул дукхагIа тIоадал йолаш хилар а укх шера бIаьсти шийло хилар а бахьан оасар чехкагIа дегIадоагIаш хилар кхета а деш шоай техниках бокъонца пайда а эцаш сихха ду зонерча боахамашка уж деррига балхаш.

Сунженски районерча парте XIX съезда цIерахча колхоза механизированни звенона керте латтача новкъоста **Морозова** ше къамаьл деш аьлар, тха звенос 240 гектара тIа йийнай хьажкIаш. Ерригроссийски хьажкIаш лелаерий яхьа юкъе а даха хIара гектара тIара 65 центнер хьажкIаш чуя дош деннад оаха. Тхоай дош кхоачашде хьинаре къахьегаш да тхо хIанз. Дерригача кхашка макхаш даьха даьннад, кхай дIоахала культиваци яь а даьнна пхорах еш доахк тхо хIанз. Цхьаккха сахьат а ца доадеш бу оаха болх.

ДIайийна хьажкIаш шоай дика а квадраташ нийса йолаш а тIаяьнна хилари шоаш кхашка гIулакх де дIадоладалари белгал а даьккха ка бола ялат чуэцара шоаш еча кийчонах лаьца дийцар Сунженски районерча «Победа» яхача колхоза комбайнера нов. **Пожарова.**

Оаха тхоай керттера техника кийчъяьй ялат чуэцара, аьлар цо. Ялат чуэцаргдола агрегаташ вIашагIъехкай. Электрическтваца болх бе кийчъяьй оаха ялат цIенду машинаши зернопогрузчикаши, хIаьта лоацачa хана чуийца даккха дага а да тхо деррига ка бола ялат.

ДIадахача шерашка хьежача дикка тоабеннаб тха совхоза болх, цхьабакъда парте юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара эшача боарамга диллача кхоачамболаш бац тха болх хIанз, аьлар «Ингушский» совхоза керттерча агронома нов. **Куриева.**

5900 гектара тIа хьажкIаш йийнай совхозо, хIанз дIаювш а йоал. Ханнахьа аьха зябь ца хиларах тIехьабахаб тха из болх, цхьабакъда, гаргарча деношка йистедала дага да тхо. Квадратно-гнездови хьисапе дIайийнача хьажкIий квадраташ нийса я. ДIадолалуш да тхо хьажкIашта макхаш даха а культиваци е а. Сихха кийчо е еза ка бола ялат чуэцара. Цхьабакъда, из гIулакх ледара да тха. 13 шешегIа лела комбайн я тха совхоза, ерригаш а аккумулятораш а йоацаш латт. Комбайнашта эша кхыйола оатхалаш а я йоацаш. Цу гIулакха новкъостал дар дех оаха «Юртбоахама техника» объединенегара.

Ка бола ялат чуэцара шоаш еча кийчонах дийцар «Красная Армия» яхача колхоза механика нов. **Черткова.** Кхерамзлен техника дика дIа а йовзийташ ялат чуэцара кхоачамбалла механизатораш кийчбаьб оаха, кийчъяь доалаш доахк тхо техника а. Комбайнаш кийча я тха. Ялат чуэцаргдола агрегаташ вIашагIъехкай, хIара агрегата комбайнер, штурвальни, прицепщик, кхы эша нах дIахьожабаьб. ХIара комбайна 250 гектар ка бола ялат кхоач тха. 10—12 балха дийнахьа чуэца дага да тхо ялат.

Цхьабакъда, йоах Черткова, тхона новкъостал эш «Юртбоахама техника» объединенегара. Тха машинаш резина а йоацаш латт, кхоачамболлаш техника тоаяра эша оатхалаш а яц тхога.

Совещане къамаьлаш дир МагIалбика зонерча «Кавказ» яхача колхоза председатела **Бирюкова,** Сунженски района баьцовгIаш лораеча пункта заведующе **Нехлюдовас,** «Юртбоахама техника» объединене начальника **Аванесова,** Наьсарен районерча «Назрановский» совхоза керттерча инженера **Льянова,** цу районерча «Октября 40 шу» яхача совхоза керттерча инженера **Кодзоева.** Докладчика ший доклада тIа а Наьсарен районерча совхозий шинна а инженераша даьча къамаьлаша а хьахьекхар цу районера боахамаш чIоаггIа новкъостал эшаш хилар. БIаьсти юв культураш дIае ханнахьа аьха зябь ца хилар бахьан долаш шерра-шера кхыча районашкарча боахамел тIехьагIа дIаюв наьсархоша хьажкIаш. Ужаш ханнахьа кхачац, цудухьа хьажкIаш ханнахьа чу а ийца зяба аха лаьтта мукъадаккха вIаштIехьдалац. Юха а лаьтта оаха а оахаш хьажкIаш дIае езаш хул уж. Цудухьа Наьсарен районерча боахамашта укх шера ханнахьа хьажкIаш дIае новкъостал делга вIаштIехьдаккха лаьрхIар совещане. Сунженскии Первомайскии районаша новкъостал дергда царна хьажкIаш дIае лаьтта кийчде а уж дIае а.

ДIадахача шерашкарчул хьалхагIа, июнь бетта хьалхарча деношка чуэца долалургда ка бола ялат. ТIехдаьлча а 10—12 балха дийнахь чуийца даккха деза из. Сунженски районерча цхьайолча колхозий дукха чуэца деза ка бола ялат. ХIара комбайна 500 гектар кхоачаш ялат долаш колхозаш я цу районе. Ка бола ялаташ кIезига долча боахамаша техникаца новкъостал де деза цу колхозашта.

Цхьаькха гIулакх а де деза ялат ханнахьа чуийца даккхара. Иштта чуэца йиш йола деррига ялат хьакхари ардари къаьст-къаьста а долаш эца деза чу. Ялат кхозалагIа цIендергдолаш кийчъяь хила еза еррига комбайнаш. ТIаккха ялат комбайна кIалхара доаггIаше а кхы цIен а ца деш из дIайидеча пункте дIадахьа вIаштIехьдаргда. Цо торо хулийтаргья ялат сихагIа чуэца.

Эггара а лоархIамегIа йола ха я хIанз хьаэттар. ДIайийнача культураштa гIулакх делга, ка бола ялат чуэцара кийчо елга, из чуэцалга, хьайбашта доакъар кийчделга — уж деррига балхаш цхьан де дезаш да. Беррига къахьегамхой оарцагIбаха беза цу балхашта.

ЧIоаггIа ладийгIар собране хиннараша КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. **А. С. Трофимова** даьча къамаьлага.

Грозненски совхозно-колхозни производственни управленерча къахьегамхой цIерах Сунженски зонера къахьегамхой социалистически яхье бехаш къамаьл дир Грозненски совхозно-колхозни управлене зонана волча КПСС обкома парторга нов. **Каллагова.**

Массава раьза а волаш тIаийцар собране хиннараша Грозненски зонерча къахьегамхой тIахьехам.

НИЙСА КХЕТАДУ ШИЙ ДЕКХАР

ПАРТИЙНИ ГРУППА

А. ОСМАЕВ,
Гудермесски территориальни производственни совхозно-колхозни управлене КПСС обкома парторг

Партийни группо ший болх дIаболабаьча хьалхарча деношке а гучадаьлар боахам тоабарцеи паччахьалкхенга дукхагIа юрта боахама продукташ йохкарцеи дувзаденна дола дуккха гIулакхаш, керттерча даькъе, колхозхоштеи совхозий болхлоштеи юкъе лелабеча партийно-политически организационнии балхага хьежжа чакхдувлилга. Из иштта хилар дика кхета а даь, цу нийсача вывода лардера дIаболабир партийни группо ший болх.

Тхоай керттера декхар лаьрхIар оаха эгтара хьалха территориальни производственни управленена чуйоагIача районий экономика кIоаргга Iомаелга, из малагIча хьала тIа я довзилга. КПСС райкомацеи юххьанцарча партийни организацешцеи дага а доалаш совхозашта, колхозашта, бригадашта, звеношта, фермашта юкъе социалистически яхь вIаштIехьа а яьккха дIадоладир оаха планаш а тIаийца социалистически декхараш а хIара боахамо кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахилга.

Къаьстта дукхагIа терко ю оаха хьажкIаши шекара свеклаи лелаерашта юкъе социалистически яхь йоаржаяра. Из болх дика вIаштIехьбаьккхаб Шаьла районерча тха инструктора нов. Ахмадова. Май бетта юххье хьажкIаш дIае йолаялалехьа цо вIашагIъеллар хьажкIаш лелаеча звеношта керте латтарий семинар. Цига къамаьлаш дир дикагIа болча хьажкIаш лелаераша Зармаев Iаддал-СаIида, Джамалаев Татас, иштта кхычар а.

ХIанз массе а звено социалистически яхье яьнна я. ХIара звеной ши-ший паспорт да. Тха зоне ерригаш а 264 хьажкIаш лелаю звено я, царех 14 звено Ерригроссийски социалистически яхьа юкъеяхай. Агротехнически эггара дикагIча хана дIайийнай цар хьажкIаш, хIаьта хIанз массанахьа а геттара дика хьалтIа а яьннай уж. ХIанз дIайийнача хьажкIашта гIулакх де йолаеннай звенош. Иштта дикача хьала тIа я цар гурахьа дIайийна культураш а.

Ялаташ чуэцара техника кийчъеш балхаш деш да тха зонера деррига боахамаш. Из дош дувцаш зональни совещани а хиннай укх деношка.

Балхаш дикагIа даьча совхозашта, колхозашта, бригадашта, фермашта карара кара тела ЦIе байракхи вымпелаши тергйолаш оттадаьд, хIаьта ерригача зона юкъарча социалистически декхарий къоастам а баь, тха управлене яхье хьийхай Наурски территориальни производственни совхозно-колхозни управлени.

Колхозийи совхозийи боахамий гIулакхаш кIоаргга Iомадеш, цар балхацара дикадар хьаллоацаш, кхоачамбоацараш хоадам боллаш дIадахара новкъостал деш я тха группа. ХIаьта тха балхацара керттердар да, территориальни производственни управлене болхлошца дага а доалаш, колхозийи совхозий отделенейи балхаца дувзаденна производственни гIулакхаш сихха къестаде гIерташ тхо хилар. Цу балха тхона чIоагIа новкъостал ду юрта боахамерча къахьегамхоша шоаш а. Телхар гоама долаш, ца мегийташ, къахьегам дукха безаш уж хиларах тхона аттагIа да кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха а органкзаторски болх тоабе а. Цу дерригане хьахьокх парте XXII съездеи КПСС ЦК мартовски Пленумеи решенеша чIоагIа хьинар айдаьи шоай беррига низ колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяра тIабахийтаи юрта боахамера къахьегамхой хилар.

Тха групперча инструктораша юххьанце дениз дика кхета а кхеташ, дIадоладир шоай керттера гIулакх кхоачашделга — кхашкарча, бригадашкарча, фермашкарча къахьегамхошта юкъе партийно-политически организаторскии болх нийса вIаштIехьбоаккхилга.

Тхоай декхараш дика довзаш а эггара дезагIа уж кхоачашделга лоархIаш а я тха партийни группа.

Коммунистий гIулакхаш

«Шалинский» совхоза кхоалагIча отделенерча (Герменчук яха юрт) механизатораша бIаьстан балхаш дика дIахьолга хьахьокх бригадо лелаеча ЦIеча байракхо. Цхьаккха сахьат доаца деш деррига хьинари низи тIабахийта дика вIаштIехьбаьккхаб из болх коммунист Кузнецов Григорий Петрович керте латтача тракторни бригада механизатораша. Денгара ди массаза доал къахьегама хьинар айлуш, совдоалаш латт цар. Уж толамаш даха вIаштIехьдоал цар партийни организаце дукхагIа юрта боахама продукцеш яхара, коллектива барти цхьоагIои чIоагIъяра хIара коммунисто беча балха уйла тIаяхийта къахьегар, наха юкъе массово-политически болх дика лелабар бахьан долаш.

Делкъийга хIама дуача хана механизатораша баьча балха итогаш ювцаш, хьатIадоагIача ден хьалхашка латта декхараш дувцаш, керда газеташ дешаш, лоалах къахьегашбарий гIулакхаш дувцаш, дерригдунен тIарча халкъий вахарах беседаш ю агитатора Аржиев Ахьмадеи механизаторий кулгалхочо Кузнецовеи. Сакъердаме дIахьу бригада членаша шоай мукъа ха.

КПСС XXII съезда материалаши КПСС ЦК мартовски Пленумо юрта боахама къахьегамхошка даь кхайкарали дIадовзийташ дуккхаза механизаторашца беседаш яьй отделене партбюро секретара Виситаев Асламбека, управляюще Небиев Вахас, юртсовета председатела Демильханов Зяуддина. Мартовски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш дика кхетадеш ба бригадера коммунисташ.

Коммунисташа - агитатораша яь беседаш зехьа ейнаяц. Цу гIулакхо чIоаггIа айбаьб коллектива къахьегамцара безам. Коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккха лаьрхIад отделенерча механизатораша. Из сийлен цIи йоаккхаргхиларах тешаш ва бригада хIара член. Из хьагойт даьхача толамаша. Масала, совхозе массарел хьалхагIа хьажкIаши шекара свеклаи дIайийнай бригадо, районе хьалхара моттиг яьккхар ялатийнеи мошача доакъарийнеи лаьрхIа 730 гектара тIа хьажкIаш дIаерах. ХIаьта оттаяьча планал совгIа мукъадаьннача 84 гектар хулача кхай тIа а хьажкIаш дIайийнай механизаторий коллективо. ХIанз бригада коллектив пропашни культурашта механизированни обработка еш, юххьанцара комбинированни силос йоллаш я.

Кхашкара балхаш деча дика къахьег механизатораша С. Амирсултанова, Р. Наурханова, С. Джабраилова, М-П. Асаева. Цар массане а тIеххоачашъю балха нормаш. Чулоацам дика болаш а организаторскии массово-политическии балхаш вIаши тардеш а гIулакх вIаштIехьдаккхаро торо хилийтай бригада коллектив кхы доккхагIа къахьегама толамаш дахара оарцагIъяккха. ХIанз пропашни культурашта гIулакх деча хана цаIи-ахи сменни нормаш йоах бригада хIара члено.

Каст-каста тракторни бригаде хул библиотекарь-коммунист С. Свиридова. Деша керда журналаш, книжкаш кхухь цо механизаторашта, хIаьта царна дувцараш, очеркаш еш, къахьегама листокаш арахеца, гойтара агитаци оттае новкъостал ду.

Иштта болх вIаштIехьбаьккхаб Герменчукерча коммунисташа.

К. ТОМИЛИН,
«Шалинский» совхоза парткома секретарь.

КУЛЬТУРАШТА—ДИКА ГIУЛАКХ

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеш ба «Гудермесский» совхоза къахьегамхой. Эггара чIоагIагIа хIанз механизаторашта а берригача къахьегамхошта а дагадоаллар ДаьхеннА дукхагIа ялат лулга да.

ДIайийна культураш дика хьувкъийтара боккхача лоархIамера да ханнахьеи агротехнически бокъонаш кхоачашъеши уж дIаер. ВIалла а зехьа ха ца йоаеш, ханнахьа культураш дIайийна яхара тIаберзабир керттера низ совхоза кулгалхоша а партийни организаце а. Шин сменах болх белга, къахьегамхошта баа кхача цар болх бечча кхай тIа хулийтилга вIаштIехьдаьккхар. Соахка миссел цаIаши ахаши дIайийнай совхозо хьажкIаш, бобови культураш.

1600 гектар хьажкIаш, 700 гектар шекара свекла, 500 гектар гидуаргаш, 65 гектар горох дIайийнай хIанз совхозо. Цу културай мугIарашта юкъе деш дола гIулакх, кулгашца ца деш, машинашца дергда, из бахьан долаш кIезигагIа мах дIагIоргба чуяхьача продукцега.

Къаьстта белгалдаккха доагIа укх шера дикагIа, хьинарегIа, творчески инициатива дукхагIа йолаш къахьегамхоша балхаш деш хилар. Укх шера санна дIайийнача хIамай йоакхо еш цIаккха а хиннабац совхозера къахьегамхой. ЧIоагIа къовсам лелабу культурашта зенаш деш йола са доахка хIамаш йоаяра.

Йоачаш кIезига яр май бетта юххье. Лаьтташ декъа дар, цхьаццайолча моттигашка чIоагIа тIоадал эшаш дар гурахьа дIадийна ялаташ. Хиш дехкара къаьстта бригада вIашагIа а елла, 750 гектар кIина хий дуллилга вIаштIехьдаьккхар совхоза кулгалхоша.

ХьажкIаш дIаера план 97,5 процент кхоачашъяьй ерригача совхозо. КхоалагIа отделени ерригa хьажкIаш дIайийна яьннай. Механизаторий хьинар а балха говзал а дика гучаяьлар хьажкIаш дIаювча хана. Дукха новкъостал дир царна совхоза специалисташа а — хIара денна хьажкIаш дIаювча метте агрегаташта юхе хулар уж, харцахьа даьннар тоадора.

Бонтаев Iаьлас кулгалдеча тракторно-полеводчески бригада участка тIа оасарах хIама дац. ХьажкIаш дIаелехьа кхай тIа дезa балхаш дика дар бахьан долаш да из. ХьажкIий мугIарашта юкъера лаьтта, тахан а кхоана а яхар мо, кастта цамцадаккха лаьрхIа ба механизатораш.

ХьажкIаш хьалтIаялалехьа доахаш дола макхаш а даьха, хIанз хьалхара культиваци е болабеннаб механизатораш. Массане а хьокхам эца мегаргболаш дика ду балхаш механизатораша Джамалов Вазе, Эскиев Шомсас, Джабаев Саладе, иштта кхычар а. Шоай балха нормаш хIара денна 120—140 процент кхоачашъю цар.

Пропашни культурашта гIулакх делга иштта дIадоладаьд бригада полеводаша а. 90 гектар гидуаргашта культиваци яьй. Культиваци яьчул тIехьагIа, юхедиса оасар дIадоаккхаш а, хьажкIаши кхыйола культураши нийлхъеш а балхаш ду къахьегамхоша.

45 гектара тIа дIайийнача шекара свеклана гIулакх деш я Муцукуева Бухара звено. Свеклай мугIарашта юкъера лаьтта цамцадоаккхаш, листа йолча меттера свекла нийлхъеш ба звено членаш.

Вай йийцача Бонтаева Iаьлий бригаде а, иштта кхыча бригадашкеи ерригача отделенеи а лелача балхашка ладийгIача шеко йоацаш оалалу цига укх шера еррига юртбоахама культураш дика хувкъаергъя, аьнна.

М. АЗИЕВ.

ЦХЬАН БЕТТЕИ АХ БЕТТЕИ

Ди тIехьагIа дукхагIа толамаш доах Грознерча бIарга-са дайнарий общества коллективо семилетка диълагIча шера. Алхха укх шоллагIча квартала цхьан беттеи ах беттеи баьча балхах планал совгIа 32337 сома продукци арахийцай цо. Къахьегама овсарле а дикка лакхъеннай.

Уж толамаш доахаш къаьстта дика къахьийгад социалистически яхье а яьнна болх беча ювргIаш деча цеха, столярни цеха, консервни комбинатерча тарни цеха, металлоизделеш арахецача цеха коллективаша. Хьалхара моттиг яьккхай металлоизделеш арахецачеи тарнийи цехий коллективаша.

Иштта дика къахьийгад бIарга-са дайнараша хьалхарча квартале а. Цу хана чухь планал совгIа арахийцай 40141 сома продукци, къахьегама овсарле дикка лакхъеннай.

Кастта болх бе йолалургйолаш цхьаькха керда объект а я цига. Цо арахецаргда консервни банкай ногIараш. Укх шера общества болхлоша бахархошта лаьрхIа уж арахецаргда цхьа миллиони 200 эзари гаргга, хIаьта 1963 шера — 12 миллион.

Цехашка тIехдика къахьегаш ба Кучеренко, Журавлев, Сасид, Гончаров, Эльманова, Кукулиева, коммунистически къахьегама ударникаш Гончаров, Слепцов, иштта кхыбараш.

А. ДОДОВ.

=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈☆=☆≈

Центральни ремонтно-механически заводе дика вовзаш а массане сий деш а ва кхоалагIча цеха воккхагIа вола мастер, коммунистически къахьегама ударник, рационализатор Калугин Василий.

Цо тийннача рационализаторски предложенеех ротор яхача вала распрессовка яьй, трансмиссионни вала тIара подшипникаш хьаяьхай, иштта кхы а.

Укх шера итт рационализаторски предложени яла дош деннадар Калугина, хIаьта хIанзале а царех ялх предложени балха юкъейихьай. Царех ялх эзар сом пайда баьннаб.

Сурта тIа: В. Калугин слесара В. Хивинца болх дIахьехаш ва.

И. Плиева сурт.

«Красный молот» заводе шерра болх дIаболабаьб «Комсомольский прожекторо». ЧIоагIа къахьег цун членаша арахецаш йола продукци дика хилийтара а цун кхом бара а. «Комсомольский прожектора» балха юкъе дика дакъа лоацаш ба инженераш Копустянов, Воронцов, Казанков, мастер Писарский, фрезеровщик Гичаев, технологаш Офоничеви Чубрини, иштта кхыбараш. Цехашкара цехашка а ухаш цар тIахьожам лелабу брак йоацаш бокъонца материал кхо а еш продукци арахецара, керда торонаш гучаяхара.

СУРТА ТIА: «Комсомольский прожектор» яхача отряда членаш (аьрдехьара аьттехьа) номер 9 йолча цеха инженер-электрик Капустянов Виталий, сварочни бюро инженер Воронцов Петр, № 1 йолча цеха инженер-технолог Казанков Владимир, нефтеаппаратурни цеха мастер Писарский Анатолий. Доккхий гIулакхаш да царна хьалхашка латтараш.

И. Плиева сурт.

Пайда эца фу техкарий балхах

ХьажкIий а кхыйолча културай а сорташ тохкаш Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхашка 70 гектара тIа балхаш ду цигарча сортоиспытательни участка коллективо. Цо денгара денга доахаш долча толамаша чIоагIа новкъостал ду республикерча боахамий кхашкара ялаташ дикагIа хьувкъийтара а толашагIа дола сорт царга дIадийтара а. Шоаш балхаш ду лаьтта суперфосфат, калийни тух, аммиачни селитр, кхыйола удобренеш етташ тоаду цар. МалагIча хана малагIа удобрени тоха еза дIахойт сортоиспытательни участка коллективо юрта боахама специалисташка. Цо иштта новкъостал ду моттигерча совхоза балхлошта а ха оттара цхьатарра йолча районашкарча колхозийи совхозийи къахьегамхошта а къаьст-къаьстача районашка эшшаш дола ялатий фу дIаде. Иштта гучадаьннад сортоиспытательни участка коллектива «ВИР-42» яхача дикагIа лоархIаш йолча хьажкIий фу «ВИР-63» яхача фула ши кIира хьалхагIа кхаьча доалилга. Цунга хьежжа «ВИР-42» яха хьажкIаш дIае а еза ахка лоацагIа долча климатически зоне. Цхьабакъда, «ВИР-63» яха фу дикагIа хьувкъа а хьувкъ, хIара гектара тIара дукхагIа а йоал хьажкIаш. Цу фух йола хьажкIаш ахка дукхагIа латтача зоне дIайийча пайда боал юрта боахама.

Дукха ха ялалехьа сортоиспытательни участка коллективана яйза говзалаш шоай балха юкъейоалаергья дуккхача зонашкарча колхозийи совхозийи боахамаша. Царна юкъе я МагIалбикера «Ингушский», Наьсарен района «Назрановский», «Октябра 40 шу» яха совхозаши Сунженски районера Кирова цIерах колхози.

Денгара денга шоаш доаха толамаш совдоахаш, КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш сихагIа кхоачашъяра гIулакхаца жоп луш къахьегаш ба цу участка агрономаш Сокович Татьяна, Короблева Нина, кхыбараш а. Дика къахьегаш я 15 сагах латта из бригада. Торшхоев Мухарбика кулгалдеча цу коллектива юкъе къаьстта дика къахьегаш я Котиева Лейлай звено. Массаза а дика ду шоай балхаш цу звеноцарча Горбакова Сахара, Котиева Марема, Зариева Мовлатхана, кхы дуккханеша а.

Шоашта хьалхашка латта доккхий декхараш дика кхета а деш ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъе оарцагIдаьннача советски халкъа юкъе доаггIаш дола дакъа лоац цу барт тайнача, дика къахьегаш йолча зIамигача коллективо. ДIадахача шера Нохч-ГIалгIай республикерча сортоиспытательни участкашта юкъе шоллагIа моттиг яьккхай цу коллективо. Укх шера хьалхара моттиг яккха а лерхI цо.

Белгалдаккха дезаш да «Октябра 40 шу» яхача совхоза агрономаша сортоиспытательни участка коллективо беча балха дукха терко еш ца хилар. Укх шера совхоза кхашка керттерча даькъе «ВИР-42» яха хьажкIаш дIайийнай, цхьабакъда «Октябра 40 шу» яха совхоз ахка дIаьхагIа долча климатически зоне улл. Цудухьа бIаьстан хьалхарча деношка дениз «ВИР-63» яхача фунах йола дикагIа йола хьажкIаш дIайийнаяларе пайда дукхагIа баргбар. Совхоза специалисташ декхарийла ба сортоиспытателий балхах дIахо йоацача хана боагIаш бола пайда эца.

М. ОСМИЕВ.

Кердадар юкъекхувл

Коммунизма материально-техническ и база хьалъяра керттерадар да къахьегама овсарле лакхъяр. Цу гIулакхо торо хулийт продукцега дIабода мах лохбеи из дикагIа хилийтеи.

Соттаяь гарнитурни мебель еча фабрике из гIулакх кхоачашдара хьалхле лелаеш ба тха рационализатораш.

Боккхача лоархIамера да дукхагIа йола оатхалаш Iанарца йIоахъеш дола паровой яьш. Дукха ха яьккхай паровой яьш тIа чопаш тIаухаш. Хьалха ангибрированни кислотаца дIабоаккхар чоп. ХIаьта цу гIулакхо дукха ха а йоайора, хIаьта цехаш кхоачам хиллал пар боацаш а юсар. Лаборантка массаза а хьожаш хулар яьча хьачуухачи хига. Из хий цIендара бIаьш килограммаш сульфоуголи тухи эшар. Цунна чIоагIа уйла а яь, электрикаша Попов Геннадеи Кушнарев Григореи кхы тайпара дола хIама лехар—яьча хьадоагIа хий электромагнитни установкаца цIенде лаьрхIар цар. Электромагнитни установка дукха моттиг дIалацац, из лелаеш атта а я, хIаьта цунна кхы дукха гIулакх де а дезац. Кожухаи экранированни сердечникаи юккъе гIолла чакхдоала хий электромагнит тIаIадкъарах тоалу. ХIанз яьш тIа дукха чопаш тIаахац, хIаьта уж каст-каста цIенде а дезац.

Производства дикагIбола болхлойи рационализатораши ба Бадриев Павел, Гладченко Геннадий, Метелева Эда, Тищенко Александр, Батальщиков Михаил, кхыбараш а. КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш кхоачашъяра чIоагIа къахьег цар.

С. ХАНБЕКОВ,
соттаяь гарнитурни мебель еча фабрика парторганизаце секретарь.

Ханал 13 ди хьалха

КПСС XXII-ча съезда решенеш дика кхоачашъю «Правобережная» яхача нефтепромыслови управлене мехкдаьтта доаккхараша. Шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь, ханал 13 ди хьалха, 18-ча мая кхоачашъяьй цар мехкдаьтта даккхара йола план. Планал совгIа бIаьш тоннаш мехкдаьтта даьккхад. ТIехкхоачашдаьд управлене коллективо ше тIаийца хинна социалистически декхараш а. Планал 3 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, хIара мехкдаьтта тоннага дIабода мах планал 10 процент лохбеннаб, ер шу доладелча дениз 36 эзар сом кходаьд.

Уж къахьегама толамаш даха мехкдаьтта доаккхарий вIаштIехьдаьннад тайп-тайпара геолого-технически гIулакхаш балха юкъекхахьарах, мехкдаьтта доаккхача скважинашка дика хьожаш хиларах, хан-ханнахьа скважинашта профилактически ремонташ ярах, иштта кхы а.

Мехкдаьтта доаккхараша 7 кумулятивнии цаI гидропескачании перфораци яьй. Iоухаш дола мехкдаьтта хьа а лувцаш бIаьннел совгIа тонн яьккхай. Тайп-тайпара балхаш даьд электроэнерги кхояра а. Иштта, цхьайола скважинаш периодически эксплуатаце оттаярах торо хиннай 20 эзар гаргга киловатт-сахьат кходе.

Дукха ба управлене рационализатораш а. Укх тIеххьарча хана ялх рационализаторски предложени балха юкъейихьай цар. Социалистически яхье хьалхара моттиг лелаю мастера коммуниста Г. Мишутина кулгалдеча мехкдаьтта доаккхача комплексни бригада. Духхьала хозрасчетах итт эзар сом кходаьд цо. Управлене сийлен Доска тIа яьккхай из дикагIа йола бригада.

Балха тIа массаза а хьокхамаш тел воккхагIа волча мехкдаьтта доаккхача оператора А. Лунгу, мехкдаьтта доаккхача операторураша А. Нора, А. Лунника, скважинашта лаьттан кIалха ремонт еча операторураша, коммунистически къахьегама ударникаша П. Михайловича, Р. Джаутханова.

М. ЛЕВИН.

Нохч-ГIалгIай халкъа хьалхарча исторех

«Се гIалгIа ва со, 23 шу даьннад са, бакъда вай къам хьамичара даьннад хац сона, нохчийн гIалгIайн къамий истори довза, Iомаде чIоагIа ловш ва со»,—яхаш «Сердало» газета редакцега письмо дайтад гор. Грозне Сунженски улицах № 11 вахаш волча Кузигов Iалихана. Редакцега цу тайппара хаттараш деш нах кхы а ба.

Тахан оаха кепа тох «Нохч-гIалгIай халкъа хьалхарча исторех» яхача нохч-гIалгIай историе, экономика, метта, литература Iилма-тохкамя института историе сектора заведующе Абазатов Махьмада язъяь статья.

Нохч-гIалгIай халкъа истори тахка Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа мара болабеннабац Iилмахой. Уж мичара хьабаьннаб шоашта ца харах, массаза Къилбаседа Кавказе баьха а боацаш, тIабаьхка нах лийрхIаб нохчехи гIалгIайхи цхьаболча советски Iилмахоша. Цудухьа уж хьабаьнна моттиг лохача хана цу Iилмахоша юкъерча бIаьшерашка вай мехка къулбехьа Волгагара баьнна Днепрага кхаччалца баьхача кочевникашта — половцашта, печенегашта, хазарашта, иштта кхыбарашта юкъера лийхаб нохчийи гIалгIайи даьй. Цхьабакъда нохчийи гIалгIайи цигара хьабалар бакъдеш хIама корадайзар Iилмахошта.

Укх тIеххьарча шерашка советски Iилмахошта гучадаьннад нохчийи гIалгIайи исторически цхьа къам хилар, цар даьй геттара ширача хана дениз хIанз нохчийи гIалгIайи бахача моттиге баьхалга (доазонаш кIезигдукха дехьа-сехьа даьнна-м хила йиш я). Из бакъду геттара ширача хана дениз хьадоагIача гуржий, эрмалой, грекий, иштта кхычар йоазонашца йисаьча белгалонаша. Цу йоазонашта тIа кхеташ да Iилмахошта-языковедашта гучадаьнна хIамаш а. Къаьстта дуккхача маьхера материалаш кораяьй советски археологашта.

Эзари кхо бIаьи шу хьалха ваьхача эрмалой историка Моисей Хоренске балхаш тIа цIераш яьха да цун хана Къилбаседа Кавказе даьха шовзткъа совгIа къам. Царна юкъе цIераш яьха ба кистинаши нахчматьянаши а. Ши эзар совгIа шу хьалха ваьхача грекий историка Страбона а уж къамаш хьоахадаьлга а дувц ший йоазонаш тIа Моисей Хоренске. Геттара гаьнарча хана баьхача грекий историка Геродотеи римски историка Плинийи Къилбаседа Кавказ ювцача шоай йоазонош тIа хьоахаяьй «Дзурдзикия» яхаш цIи йола территори. Иштта гуржий йоазонаш тIа а хьоахабаьб дзурдзукаш, кистинаш, «Дзурдзукети». «Дзурдзукети» яхаш хинна территори — из я хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен лоаме йола моттиг.

СССР Iилмай Академе Iилмахоша Нохч-ГIалгIай мехка археологически экспедицеш яьй 1937-ча, 1956-ча, 1960-ча, 1961-ча шерашка. Нохч-ГIалгIайчен территорех а, хIаьта иштта нохч-гIалгIай халкъах а дола гаьнара хIамаш довзийташ дуккхача маьхера материалаш корайир цу экспедицешта.

Хорочой яхача юрта 1937-ча шера хьадийлача кашо тешал дора вай эра хьаотталехьа эзар шу хьалха дениз укхаза нах баьха хилара. Орга яхача хина бассейне уллача Гатен-Кхаьле яхача юрта юххера каша даьстар археологаша 1956-ча шера. Царна гучадаьлар вай эра хьахилалехьа ши эзар шу а хьалха дениз Нохчий мехка «Къилбаседа-кавказски культура» оалаш йола къаьнара культура хиннилга. ДIахо даьча тохкамех гучадаьннад, шоай лоалахойчох тарра культура а йолаш, нохчийи гIалгIайи даьй массехк эзар шу хьалха дениз хIанз вайнах баххача моттиге баьха хилар. Юккъерча бIаьшерашка нохч-гIалгIай халкъо кхы а чIоагIагIа бувзамаш леладаьд шоай лоалахошца, масала, гуржашца, эрсашца, иштта кхычарца.

Цу тайппара, хIанзарча нохчийи гIалгIайи даьйх йоахаш хинна цIераш я «кистинаш», «нахчматьянаш», «дзурдзукаш», «мичикаш», иштта цхьацца кхыяраш а, аьнна соцадаьд Iилмахоша.

Советски Iаьдал отталехьа а цхьацца йоазонаш даьд гуржий а, эрсий а, иштта кхыча а Iилмахоша нохчийи гIалгIайи лаьттаех, нахах, юртех, дынах, Iадатех. Цхьабакъда, царца дукха да, мадарра а ца деш, могарашта: паччахьашта, аьлашта, помещикашта товчча тайпара даь йоазонаш.

Нохч-гIалгIай халкъа историе дешаш къоастадара гарга бахаб хIанз советски историкаш. Дукха археологическии этнографическии болх бу Iилмахоша, гаьнна хьалха дIаяхача ханара а хIанзара а нохч-гIалгIай къаман истори кIоаргга Iомадеш ба филологаши историкаши. Цу боккхача балха Нохч-ГIалгIайчен историкашта новкъостал ду цIи хезза болча специалисташа, масала, Крупнова, Фадеева, Дешериева, Лаврова, иштта кхы дуккханеша а.

Укх тIеххьарча массехк шера Нохч-ГIалгIай историе, экономика, метта, литература Iилма-тохкама институто кийч а даь кепа теха арадаьхад Нохч-ГIалгIайчен исторех дола дуккха балхаш. Нохч-ГIалгIайчен гаьнна хьалхарча а, юкъерча бIаьшерашкарча а, XVIII—XIX бIаьшерашкарча а, революцел хьалхарча а, социалистически революции граждански тIемаши хиннача ханарча а историе дешаш тохкамца кийчдеш ба хIанз Грознера, Москвера, Тбилисера, иштта мехка кхыча городашкара Iилмахой.

Историкаша деча Iилман тохкамашта юкъе къаьстта лоархIамера моттиг дIалоац Советски Iаьдал эттача юкъагIа, къаьстта а КПСС XX исторически съезд хинначул тIехьагIа Нохч-ГIалгIайче дегIаяра дешаша. Иштта историена юкъегIоргда 1944 — 1962-ча шерашка нохч-гIалгIай халкъо Казахстанеи Киргизеи даь доккхий балхаш а.

Иштта укх гаргарча шин—кхаь шера язъергйолаш я «Нохч-ГIалгIай АССР историе очеркаш» (геттара гаьнарча ханашкара дениз таханарча деношка хьакхаччалца йола юкъ чу а лоацаш).

М. АБАЗАТОВ,
Нохч-ГIалгIай историе, экономика, метта, литература Iилма-тохкама института историе сектора заведующи.

ДIадаха дIаяхача замах диса во гIулакхаш

☆ ☆ ☆

Керттерадар-керда саг хьалкхевар

Ший хьамсарча Коммунистически парте хьалхленца социализм хьал а яь хIанз Ленина хьахьекхача новкъа коммунизмага дода советски халкъ, аьлар ший доклад дIайолаеш Наьсарен райисполкома председателанов **С. Сагова.**

Коммунизма материально-технически база хьалъеш халкъо лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а. Республика промышленносто ханал хьалха кхоачашъяьй семилетка хьалхарча кхаь шера план.

Чуийнна КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеш боахк республикера юрта боахама къахьегамхой.

Республика юртбоахам сихха дегIабоалабара лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоацаш ба вай районера къахьегамхой.

Вай доккхал ду воай маякаша коммунистически къахьегама ударника «Назрановский» совхоза доярка Л. Барахоевас, цу совхоза гIорваьннача хьажкIаш лелаерхочо О. Мальсагова, «Октябра 40 шу» яхача совхоза цIи хезача хьажкIаш лелаерхочо, СССР Лакхехьарча Совета депутата З. Кусиевас, цу совхоза Iаьсий леладеча Т. Кочетовас, иштта кхыбараша даьхача доккхийча толамех.

Дуккха дог гIоздоаккхаш дола толамаш даьхад вай районерча къахьегамхоша тIеххьарча хана.

Шерра баьржаб районе семилетка диълагIча шера план толамца кхоачашъяра, Даьхенна укх шера дукхагIа продукциялара тIехьа лоаттабу къовсам. Лакхарча агротехнически боараме дIайийна йоалаш латт бIаьсти юв культураш.

Хоадам боллаш толамаш доах районерча хьайбаш леладераша а. Цхьабакъда, хIанз воашта карагIдаьнначох тоъам а баь Iоховша йиш яц вайга. Керда толамаш дахара тIахьех вай парте.

Коммунизм хьалъеш латтача хана эггара лоархIамерча декхарех цаI да къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебар. Цу гIулакха боккха лоархIам болаш да дIаяхача замах юхедиса зуламера гIулакхаш дIадахар.

Цхьабакъда, цхьаболча наха юкъе хIанз а холуш долча дынах юхедисача зуламерча гIулакхаша новкъарле ю вай районе баха нах коммунистически моралa ларда тIа кхетабара.

Районе эггара дукхагIа даьржа дола дынах юхедиса гIулакх да мурдаш. Советски законаша мегийташ доаццаше а къайлагIа болх беш я районерча цхьаццайолча юрташка мурдий тоабаш. Мурдашта хьалха латтараша дынах тешаш бараштa юкъе меттел кагирхошта а берашта а юкъе дына пропаганда лелаю.

Духхьала дына гIулакхаш кара а ийца, атта хIамах тешача, тIехьабисача наха юкъе ды хестабеш, из наха юкъе дIабоаржабе гIерташ пропаганда лелаеш нах ба вай районе. Из гIулакх каралаьца лелаш ба Наьсарера Кунтхьажий мурдий тхьамадаш Шибилов Асхьаби Оздоев Юнаси, эггара чIоагIагIа барех вола БатIал-хьажий мурд Белхароев Мехьте Исраил.

Бахача наха коммунистически кхетам балара гIулакха духьал кIезига зулам леладац дынах юхедиса наха зуламе дола гIулакхаш могадеш лелача ТIой-Юртарча Зурабов Ижехьажий Хьасана, ха яха воккха саг ше воллаше а даим дына гIулакхаш доаржадеш ва из. Из гIулакх каралаьца лелаш ва Аьлтий-Юрта вахаш вола молла Пугоев Товсе Хьусен.

Ды хестабарца цхьан цар наха юкъе доаржаду национализмах юхедиса зуламе гIулакхаш а. Масала, СурхотIарча БатIал-хьажий мурдий тхьамада Белхароев ИсмаIалий Хьасана эрсе йоалаяьй яхаш чIоаггIа духьал а ваьнна низаш даьд ший воIа. Социалистически доалахье йола хIамаш лечкъаярах цкъа суд а яь вола цу юртара Муцольгов Шахьбота Заьуддин цхьаккха обществана пайдана бола болх а ца беш молла ва со яхаш атта ваха гIерташ лел.

Иштта ваха гIерташ ва лазара дарба де хов сона яхаш шарлатанство лелаеш вола Пхьилекъонгий-Юртара Осканов Муси Джабраил а.

Района боахам а культура а дегIайоалаяра, нах коммунистически кхетамца кхебара доккха зулам ду шариIатахи Iадатахи юхедисараша. Къаьстта холуш да уж хIамаш кхалнахаца леладеча гIулакхашца. Кхыбола моллагIа ды санна эксплуататорски строй йолча хана цар хиннача хьала тIара кхалнах ца балийта гIерташ ба бусалба ды а. Дезала юкъе а кхалсага боккъо йоаяра тIадерзадаь да исламах, шариIатах, реакционни Iадатех юхедисараш хьаллаьцача наха леладу деррига гIулакхаш. Кхалсаг массаза а маIача сага лей хургйолча хьала тIа лоаттае гIерташ, шариIата оттадаь «Iаьдалаш» эхьдайна могаду цар кхалнаха хьалхашка. Цар могаду шариIато яххача тайпара кхалсаг урдох йохкар-эцар.

ШариIатои Iадатои могаду йоI йодаяр. Шийца болх беш йола хьехархо — йоI йода а яь цунах низагIа ший сесаг е гIийртача Наьсарен-Вокзалерча школа хьехархочо Гагиева леладаь бIеха гIулакх дика тарлуш да шариIата «законаца». Наха гоама дола дына гIулакхаш хьаллаьца лелараша вIалла уйла а ца еш къоабалду маьре яха ха йоаца йоI ха яхача сагага маьре яхийтар.

Эггара а ийрчагIа долча дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхех цаI да дукха истий кхувлилга. Бусалба дыно мукъа лу истий кхувла, яхаш цхьаццаболча тIехьабисача маIача наха шиъ-кхоъ саг йоалаю, ужжамо тIехьабиса кхалнах ба цаI а шиъ а сесаг йолча къоналхашка маьре ухараш а.

Цу тайпара болча эхьдайнача наха, ужжамо дола советски законаша могийташ а эзди а доаца гIулакхаш а деш дезала сий доаду, вай общества правилаш телхаю.

Дуккхача шерашка кхалсага сий доадеш а цун бокъонаш телхаеш а дола гIулакхаш а леладеш кхалсага ше маIача сага нийса яц аьнна хетийта гIийртаб дына хьалха латтараш. Цудухьа кхалсага сий доадеш дола гIулакхаш бакъдеш, дийша ца хилча а мегаргья кхалсаг, яхаш шоай йиIигаш деша ца ухийташ кхалнах ба районе. Вай декхар да патриархально-родовой строех юхедисача гIулакхашта духьал къовсам лоаттабар. Цхьатарра сий доацаш лархIа деза дукха истий кхувлар а сесаг кIал йолча маьре ахар а. Сий доацаш лархIа еза дукха маьре уха кхалсаг а.

ДIаяхача замах юхедисача ийрчача гIулакхех цаI да марха кхабари гIурба дездари. Из кхоабача хана дегIа деча зуламал совгIа доаста ди дездеш материальни зе а ду мархо наха. Укх шера марха доастача дийнахьа районерча предприятешка балха болча нахах дуккха нах балха арабаланзар. Цул совгIа Наьсарен-Вокзалерча школе деша дагIача берех а дуккха бераш деша ца доагIаш дисар цу дийнахьа.

Доккха зе ду гIурба дездаро. СагIа дича кIематдийнахьа йоккха йоал хургья, яхаш дына хьалха латтача наха дувцача фаьлгашка ла а дувгIаш дукха хьайбаш доаду гIурбан дийнахьа даьлах тешача наха. Уж къахьегамхой унахцIенонна а боахама а доккха зе деш дола «деза» денош кIеззигача наха мара леладеш дац хIанз. Цхьабакъда, уж геттара дIадала дезаш да.

Даха а болх бе а вайна новкъарле еча зуламерча гIулакхех лархIа езаш я хулиганство. Цу тайпара дола вай коллектива сий доадеш дола гIулакхаш къаьстта дукха леладу общества духьаларча элементаша интеллигенцеца. Вайна доккха эхь а деш духхьала укх шера диънахьа нийсъеннай вай районе кхычахьара тIабаьхкача интеллигенташца хулигански гIулакхаш леладеш моттигаш. Масала, Яндрера Бориев летав цу юртарча школе хьехаш йолча кхалсагах. Цу тайппара гIулакхаш да вожаш а.

Уж гIулакхаш леладаьрашта судаш яьй. Цхьабакъда, вай декхар да воай берашта хьеха, цамогаш бараштa дарба де баьхка воашта юкъе баха специалисташ хулиганий а кхыча воча наьха а оагIорахьара царна во тIа ца кхоачийташ лорабар, цар сий дар, болх бе а баха а эшаш дола хьалаш царна вIаштIехьдахар.

Вай районе цхьаццайолча моттигашка хIанз а долаш да дIаяхача замах юхедиса цхьаькха во гIулакх а. Из пхьа лехар да. Вахаре чIоаггIа зулам деш гIулакх да из. Цунах доккха зе доал моастагIал долча шинна а даьна. Цхьанна а хIаманна бехке доацача берашка а кхоач из зулам. Из зуламера гIулакх дIадаккхара оарцагIбала беза деррига районе баха нах.

Наха Iалаьмате доккха зулам доалаш гIулакх да «кхел». Из ший тайпара йола суд яьннай вайна юкъе патриархально-родовой строй йолча хана. Цхьабакъда, сакхетам лоха бола нах хIанз а шоай судо къоастаде дезаш дола дош нийсделча советски суде ца а болхаш кхеле ух. «Кхело» доккха зе ду. Суда хьалхашкарча бехктокхама кIалхара вала новкъостал ду цо зуламхочоа. «Кхеле» хувшача наха зулам ду Iаьдала хьалхашка. Цудухьа из зуламера гIулакх цIендаь дIадаккха деза вай.

Вай вахаре керттердар къахьегам ба. Цо хозву саг. Эксплуатаци йоацача вай мехка хIара саго шийна а ший халкъа а долча берката хьег къа. Общества члений сийлен бокъо а доккха декхар а да къахьегам: къахьега ца ловш болча наха моттиг яц вайна юкъе. «Болх ца бечо хIама а даац» яхаш я вай принцип.

Нагахьа санна болх а ца беш хIама дуаш вале, ше хьегача къих вахаш вац саг. Из наьха чотах вах. Цу тайпара болча нахах тунеядцаш оал вай обществе. Халкъа лоIамах цу тайпара бола нах бехктокхаме оз — уж хоадаяь ха а оттайийя мехка гаьнарча районашка дIаухийт, цигга обществана пайдана бола болх а байтаргболаш. КIеззига нах вай районера иштта ха теха дIабахийтаб. Цхьабакъда, кхы а ба вай районе къахьегамах уда а удаш наха даьр дуаш баха гIерташ нах.

Новкъостий, йоах ше йистевоаллаш докладчико, дукха ха йоаццаш шоай сходе вIашагIкхийттача СурхотIарча наха районера беррига къахьегамхой дIаяхача замах юхедисача дерригача воча гIулакхашта духьал къовсам лоаттабара тIахьехаш кхайкарал дир. Районерча къахьегамхой декхар да СурхотIарча наьха кхайкарал хьаллацари дIаяхача замах юхедиса зуламера гIулакхаш дIадахара оарцагIбалари.

☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆≈☆

СУРТА ТIА: Наьсарен района къахьегамхой сходе.

И. Плиева сурт.

☆ ☆ ☆

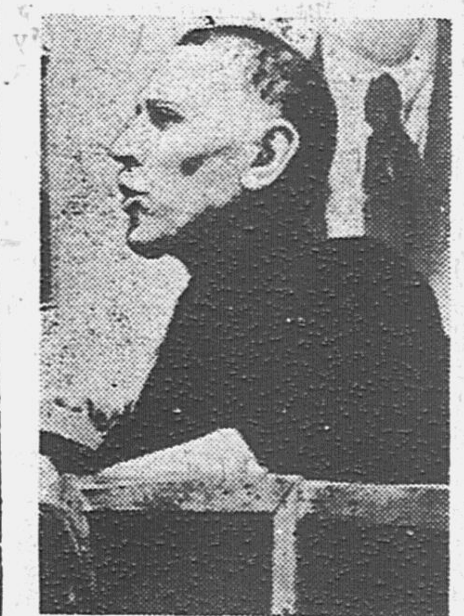
ХОВШ ДА НАЬХА САКХЕТАМ ЛАКХА ЦА ХИЛЧА КПСС XXII СЪЕЗДО ТIАИЙЦА ВАЙ МЕХКА КОММУНИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО ХЬАЛЪЯРА СИЙЛЕН ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЮЛУРГ ЦА ХИЛАР. ЦУДУХЬА ХIАНЗ УКХ САХЬАТЕ СОВЕТСКИ ХАЛКЪА ХЬАЛХАШКА ЛАТТАЧА КЕРТТЕРЧА ДЕКХАРЕХ ЦАI ЛЕРХI ПАРТЕ СОВЕТСКИ НАХ КОММУНИСТИЧЕСКИ КХЕТАМЦА, ДIАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСАЧА ЗУЛАМЕ ГIУЛАКХАШЦА ЦIАККХА А МАШАР ХУРГБОАЦАШ ХЬАЛКХЕБАР.

УКХ БЕТТА. 17 ДИЙНАХЬА АРАДАЬННАЧА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ТIА ХОАМ БАЬЧА ТАЙПАРА, ЦУ ДЕША ХЕТАЯЬ ЯР ДУКХА ХА ЙОАЦЦАШ НАЬСАРЕН-ВОКЗАЛЕ ХИННА НАЬСАРЕН РАЙОНЕРЧА КЪАХЬЕГАМХОЙ СХОД.

ЛОХЕ КЕПА ТОХ ОАХА ЦУ СХОДАХ ЛАЬЦА ЙОЛА ОТЧЕТ.

ЗУЛАМАШ ДIА ЦА ДАЛАРА БЕХКЕ ВАЙ ДА

ЧАПАНОВ ОСМАН,
(Наьсарерча электроинструментальни завода директора заместитель)

Вай гулденнад коммунизм хьалъеш боахкача вай районерча беррригача наха чIоагIа лоархIам бола дешаш дувца. Уж да дIаяхача замах юхедиса зуламера гIулакхаш вайна юкъера дIадахара дешаш.

Цхьабакъда, зуламе гIулакхаш вай дувцарах дIадаргдац. Вай массане а лира къовсам лоаттабе беза цу гIулакхашца. Лоаттабой-теш вай цу гIулакхашта духьал бокъонца къовсам? Лоаттабац. Масала, бежан, устагIа, кхыйола хIама йов вай. ТIаккха гаргара мел вар а вовзаш мел вар а оарцагIа а ваьле яйна хIама хьалох. Цхьабакъда, къу гучаваьлча из Iаьдалга дIа а ца луш, кхелага гIолла хIама хьа а ийце цунца тов. Гучавоале а даьна хинна зе дIаделча воала ма воалий со аьле, цо кхы а къоал ду. Из хургдацар къоал даь саг гуча маваьлланге а вай судаца бехктокхаме озаре.

Иштта да урдон гIулакх а. Массане а йоах урдув дIадаккха. Цхьабакъда, ший йоI дIалуш хилча ши пальто а, кхоъ зипа коч а, кхы хIамаш а я еза оал. Мел зе ду цу гIулакхо наха? Доккха зе ду. Цунца дувзаденна да дуккха зуламаш а: растрата, кхы а во хIамаш. Бакълув урдув а саг йоалаярца дувзаденна деш дола кхы зенаш а дIадаха яха СурхотIара нах.

Тоъал моттигаш я вай районе вIаши нах боабаь довнаш долаш. Цу гIулакхах доккха зулам доал. Цкъа-дале, балха ваха, улица тIа аравала, дIа-юха ваха йиш яц саг вийначун меттел цхьанна хIаманна бехке боацача цун вежарийи цун гаргарча наьхеи а, кхыметтел дов долча шин тайпан бераш школе цхьана деша ца тугаш моттигаш а хул. ХIаьта, тIеххьара а пхьена вув аьле техе саг вув. Цкъаза цхьанна а хIаманна бехке воаца маьрша саг а вувш.

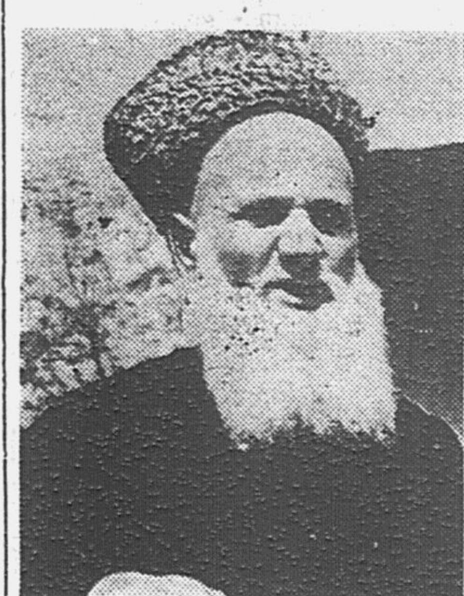
ТIеххьарча шин шера дукха довнаш тайнад вай районе. Цхьабакъда, хIанз а ца товш да цхьаццадола довнаш. Массава оарцагIа а ваьнна деррига довнаш тоаде деза вай, коммунизм хьалъеш боахкача наха юкъе хила йиш йолаш дац саг вери пхьа лехари санна дола тIехьадиса гIулакхаш.

Цхьанна а, вайна юхе дахача, къаман юкъе дац вайна юкъе дараш миссел дукха зуламаш. Цун бахьан да вай культура даькъе воай лоалахойла тIехьадиса хилар. ДIахо йодача хана иштта хила йиш йолаш дац из. Революци йоаккхача хана хьалхарча мугIарашка хиннаб гIалгIай къахьегамхой. ХIанз Советий Iаьдало чIоаггIа новкъостал ду вайна экономика а культура а лакхъе. ХIара юрта школа я вай, интернаташ я районе, хьалъяь йоалаш латт поселке электроинструментальни завод, хьалъеш латт трикотажни фабрика. Кастта город хургья Наьсарен Вокзалех.

Вай районерча къахьегамхой декхар да района экономикеи культуреи лакхъяр, дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш дIадахара оарцагIбалар.

Тоабе боахам, лакхъе культура

АЛБОГАЧИЕВ ДАУД,
(Экажкъонгий-Юрт).

Культ личность бахьан долаш дегIа ца йоагIаш кхойтташу даьккхад вай экономикаи культураи. Цудухьа культура, Iилма, кхы массадолча гIулакхашта вайла хьалха да вайна лоалаха даха къамаш. Коммунистически партеи Советски правительстваи шерра новкъостал ду вай республикана массадолча хIаманна а хьалха латтараштa тIехьакхе. Берригa низ тIа а бахийта воай экономика а культура а дегIайоалае еза вай.

Дукха да вайна юкъе дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш. Царех эггара ийрчагIа дараш нах боабар, пхьа лехар, кхалнаьха бокъонаш телхаяр, урдув даккхар да. Вай оарцагIадовла деза урдув а кхыдола тIехьадиса гIулакхаш а дIадахара. Вайна лойя уж дIадаргда.

БЕХКТОКХАМЕ ОЗА ХАРЦАХЬА ЛЕЛАР

БАРАХОЕВ АХЬМАД,
(СурхотIара)

ЦIий Iо а ухийташ даьккхад советски наха шоай Iаьдал. ХIанз Iаьдало а наха а яхар ца а деш зуламаш а деш лела гIерташ бола нах соцабара вай дерригаш а оарцагIадала деза. Вай оамал я зулам соцаде деза аьлча «ура» а аьле, кхоана ший гаргарча саго зулам дича из къайлавахьа а цунна новкъостал де а гIорташ. Из вIалла а мегаргдац. Ший вале а наьха вале а бехктокхаме оза веза водар леладер.

УРДУВ ЗУЛАМИЙ ХЬАСТ БА

БЕРСАНОВ ИДРИС,
(Экажкъонгий-Юрт).

Бакълув тахан укх трибуна тIара шоаш къамаьлаш деш дIаяхача замах юхедиса зуламера гIулакхаш дIадаха деза яхараш. Бакъдар аьлча, сина совдоалаш къордадаьд уж массанена а.

Цхьабакъда, вайна ха деза уж гIулакхаш ше-шегIа дIадарг ца хилар. Уж дIадаргда вай массава а оарцагIавоале.

Урдув оал вай. Урдув яхар саг дIаюгача саго нускала хIама эца аьнна дIалуш дола ахча хинна Iац. Из да саг йоалаеш саго ду деррига зе. ХIаьта цунна доккха зе хул. Мичара юхаметтаоттаде деза из? Е вахарах воха веза цун, е къоал де деза. Из хургдац саг ехаши йоалаеши деш дола зенаш дIадоахе.

Еррига общественность декхарийла я дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш дIадахара оарцагIъяла.

ТIехьадисача гIулакхашта духьал бала беза кхалнах

АЛБОГАЧИЕВА ТАМАРА,
(Наьсарерча барзкъаш тегача фабрика болхло).

Ши бIаь гаргга гIалгIай кхалсаг я тха фабрике болх беш. Шоай низ ца кхобеш дика къахьег цар массане а. Эхь, эздел, гIулакх долаш ба уж. Цхьаккха а яц царех харцахьа лелаш. ХIаьта а тха фабрике балха болча кхалнахах хIама ала гIерташ ба цхьабола тIехьабиса нах. Царга лоалац гIалгIай кхалсаго къахьегамца ший сий доккхаш хилар.

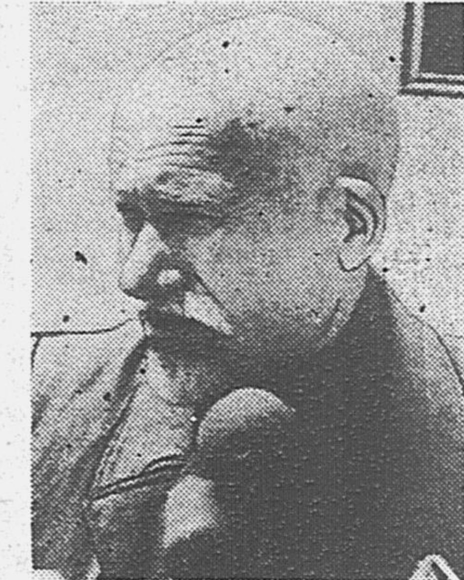
Цхьаццаболча мехкарий даьшта хет везача сагага йоI маьре яхача шоай сий довш санна. Цар хьаькъалах дас, вошас, кхыча гаргарча саго лаха веза йоIа мар. Иштта «лехача» сагага из раьза йоаццаше берригаш оарцагIа а баьле маьре йохийт йоI. Вешта аьлча, ахчахи пахашкехи йохк из.

Яхар хилац цу тайпара маьре яхийтача сага. Вайна массанена а бовза а бовзаш бола тоъал кхалнах ба вай поселке иштта даьша ца безача нахага маьре а ахийта цатовш юха цIаиха багIаш.

Сона бакъахьа хет, СурхотIарча наха хьоадаь гIулакх. ЦIендаь дIадаха деза дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш.

ДЕШИЙТА ДЕЗА БЕРАШКА

АБИЕВ МАЬДИГ,
(Наьсарен Вокзале)

Цхьаццаболча вай районерча нахах доахкаш дола тIехьадиса гIулакхаш дIадахара дош да вай тахан дувцар. Массава а раьза ва вай деррига зуламе гIулакхаш дIадахара. Цхьабакъда, вайна ха деза во дар ше-шегIа дIадаргдоацилга. Дерригаш а оарцагIадовла деза вай довнаш, урдув, иштта кхы во гIулакхаш юкъера дIадахара.

Во гIулакхаш юкъера дIадахара чIоагIа лоархIам болаш да нах дийша хилар. Цудухьа чIоагIа теркам тIабахийта беза берашка дешийтара, къаьстта йиIигашка дешийта деза. ТIаккха цIенденна дIадаргда деррига во гIулакхаш.

Наьсарен района гражданий юкъарча собране Нохч-ГIалгIай АССР берригача къахьегамхошка даь

КХАЙКАРАЛ

Хьамсара новкъостий! Коммунистически общество хьалъелга советски наьха практически декхар а хинна дIаэттача хана дах вай. Парте XXII съездо тIаийцача КПСС Программа тIа парте белгалдаьха гIулакхаш ханал хьалха кхоачашдара беррига низ тIа а бахийта хьегача къица шоашкара дика дакъа лоацаш ба Наьсарен районера къахьегамхой.

Юрта боахам сихха тоабараи промышленность кхы дIахо а дегIайоалаяраи тIехьа социалистически ях яьржай ерригача районе. Цу боламера маякаш я гIорбаьнна бола хьажкIаш лелаераш — СССР Лакхехьарча Совета депутат Кусиева Махьмада Зайдат, механизированни звено звеньевой Мальсагов Осман, дикагIа йола доярка — коммунистически къахьегама ударник Барахоева Лемка, Iаьсашка хьожаш йола Кочетова Татьяна, звеньевойш Х. Кулбужев, Х. Манкиев механизатораш Д. Даурбеков, Г. Хамхоев токарь, коммунистически къахьегама ударник Тумгоев, каменщикий бригадир Гойгов, иштта дуккха кхыбараш а.

Цхьабакъда, районерча эзараш болча геттара дикача наха юкъе, мелла новкъа дале а, хIанз а нийслуш ба къахьегарал дикагIа совдегар, къоал, нах Iехабелга лерхIаш, бахархоех тIехьадисача даькъа хьаькъалаш дына гIулакхашца баьддерзадеш бола цхьаццабола нах. ЧIоагIа эхь долаш хIама да хIанз а вай мехка къайлагIа лелаш совдегархой хилар, мурдий тоабаш дIаяланза хилар, къайлагIа мурдаш вIашагIа а бетташ хьувза царна керте латтараш йоаггIаш йола наказани ца еш бусаш хилар.

ХIанз а тIехь пхьенаш лехилга, дукха истий кхувлилга, урдош доахилга, кхалсагах йизза саг ца лархIар, из йохкилга-эцилга, кхалнах удабелга могадеш ба мурдаш.

ЦIаккха а хургдоацаш цIендаь дIадаха деза уж сий доаца гIулакхаш, хIана аьлча цар новкъарле ю коммунизм хьалъяра.

Оаха, Наьсарен районерча къахьегамхоша, тхоай районни сходе вIашагIа а кхийттача чIоагIа харцахьа лоархI вай халкъа доккха зенаш а деш мурдаша леладу гIулакхаш, оаха даггара къоабал ду дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш, пхьенаш лехилга, урдош доахилга, мехкарий удабелга, дукха истий кхувлилга, мурдаша къайлагIа деш дола зераташ цIаккха а хургдоацаш дIадахара, къа а ца хьегаш, наьха чотах баха гIертараш совцабара тIахьехаш дола кепа йоазон тIа арадаьнна СурхотIарча наьхеи республикерча интеллигенцеи кхайкарал.

Хьамсара новкъостий! Парте XXII съезда решенеш, вай мехка коммунистически общество хьалъяра программа ханал хьалха кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лацара тIахьех оаха шо.

Сийлахь-воккхача Ленина воашта хьийххача тайпара, цхьа дезал санна барт тайна, вIаши эгIазлонаш йоацаш, хьаьнала къа а хьегаш дахаргда вай!

СХОДЕ ХИННАРАША БЕРРИГАШ РАЬЗА А БОЛАШ ТIАИЙЦАД.

Доазол дехьара

Долорес Ибаррури: Болам хоадамерча фазе кхаьчаб

БУДАПЕШТ, 18 май. (ТАСС). Испански халкъа турпалера массови болам хоадамерча фазе кхаьчаб, аьлар МТИ московски агентстваи «Непсабудшаг» яхача газетеи корреспондентаща ше къамаьл деш Испане Коммунистически парте председатела Долорес Ибаррурe.

Мехка экономически хьала стабилизаци еи къахьегама чIоагIагIа интенсификаци еи франкистски диктатура гIортара духьала луш дола жоп да, забастовкаш дIакхайкаяр аьнна белгалдаьккхар цо. ГIулакх дIахо а цу тайпара доде, цу боламах, атта берригача къахьегамхой забастовка а хургья, хIаьта франкистски диктатурана цIаккха а дага ца хиннар а хургда.

Дукха ахархойи интеллигенции болхлой забастовкашта раьза я, аьлар Испане Коммунистически парте председатела.

Цо белгалдаьккхар, деш дола къамаьл халкъа фронтал дуккха шерагIа йола цхьоагIо вIашагIкхетара хетадаь хилар. Керттерча деша — фашистски диктатура дIаяла езаш хилара — кхыметтел монархисташ а тхоца раьза ба.

Долорес Ибарруре белгалдаьккхар коммунисташ Испанех республика е гIертача хана, монархисташ монархи юхаоттае дага болаш хилар. Цхьабакъда, хIанзарча хана эггара лоархIамегIа дола декхар да Франко режим дIаяккхар. Цул тIехьагIа, деррига патриотически низаша дакъа а лоацаш берригача наьха правительство вIашагIйолла еза. Цун цаI мара доаца гIулакх хургда мукъара хоржамаш чакхдоахилга. Де дезар халкъо ше кхоачашдолда, аьлар цо. Тхо тешаш да халкъ республикана тIехьа хург хилах.

МалагIча низа хьалхле лелаеш я Испане Коммунистически парти, яхача хаттара ше жоп луш Долорес Ибарруре белгалдаьккхар, Испане из эггара низ болашагIа йола политически парти хилар.

Испанерча фашистски диктатурана ларде латта низаш дувцаш Долорес Ибарруре аьлар: «Фашистски диктатура шийна йизза изоляци яьй Испане. Фашистски фаланга бокъонца йоахка а енна йохаш латт. Франко эггара тешамегIа хьаллоацар — ше ехка, йохкаенна, халкъацара бувзам хьаьда эскара каста я. Арахьа из режим хьаллоац, керттерча даькъе, ВIашагIкхийттача Штатийи Англеи доал деча гIозараша. Цар гIо ца доре фашистски диктатура еха дукха ха хургьяр».

ПаргIатенга бодача новкъа, аьлар ше йистейоаллаш Долорес Ибарруре, испански халкъа кхы а хала къовсам лоаттабе безаргба, цхьабакъда цун хIанзара массови болам хоадамерча фазе чубеннаб. Цу къовсамах фуннагIа хуле а испански къахьегамхоша баркал оал вежараша санна шоаш хьаллацарах, шоашта гIо дарах дерригача дунен болхлой класса, социалистически мехкий къахьегамхошта.

УНЗАРА «ПРОГРАММА»

К. Елисеева сурт. ТАСС фотохроника.

Капитала мехкашкара къахьегамхой забастовкаш еш ба

ФРАНЦИ

Геттара дикача толамца чакхъяьлар 24 сахьата йIаьх а луш 15-ча мае хинна французски машиннаькъахой массане юкъара забастовка. Забастовка хиларах вIалла болх ца беш сайцаяр Леонера, Бордора, Реннера, Тулузера, Лиможера, Франце кхыча городашкара дуккха машиннаькъаш дола моттигаш. Мехка территоре тIа гIолла цхьанна а оагIорахьа цхьаь цаI пассажирски товарнии поезд чакхъяланзар цу дийнахьа.

300.000 совгIа машиннаькъахо хилар забастовке дакъа лоацаш. Шоай профсоюзаша тIа а хьийха, иштта забастовка еш хилар парижски автобусни сетера болхлой а.

Къахьегама массане юкъарча конфедераци «Французски христиански къахьегамхой конфедерацеи» профсоюзни организацеша баьча тIахьехамах 24 сахьата йIаьхлуш забастовка йир, машиннаькъахой массане юкъарча забастовкана тIеххьатIехьа бувзама болхлоша а. Цар дIадех алапеш тIатохилгеи къахьегама хьалаш тоаделгеи.

Эггара кIезигагIа алапеш доагIаш болча болхлошта алапеш тIатохилга дIа а дехаш иштта забастовка еш ба дуккха паччахьалкхен гIулакхаш тIара нах а.

КIезигача ханна йола дукха забастовкаш яьй экономически гIулакхаш тоаделга дIадехаш болча горнякаша а.

ЯПОНИ

Шоай вахара хьашташи профсоюзни бокъонаши лораеш къахьегамхоша бIаьсти оттабаьча къовсама доакъашхошта Iаьдалаша деча низашта духьал цхьан бартах дечунца дакъа лоацаш хилар мехкарча тхьамка предприятешкара 15 эзар совгIа болхло. Монопольни корпораце болхлой Еррингьяпонски профсоюза членаша берригача мехка гIолла духьален митингаш йир. Цу митингашка дакъа лоацаш хиннараша берригаш раьза а болаш тIаийцача резолюцешца кхайкадер да балхара дIабаьха профсоюзни активисташ балха юхаоттабелга а, хIаьта иштта 700 саг совгIа болча профсоюза членашта яь наказанеш царна тIера дIайоахилга а.

АВСТРИ

Забастовка кхайкаяьй Венерча гостиницай, ресторaний, столовей болхлоша. «Арбейтерцейтунг» яхача газета беча хоамах, 200 гарггарча гостиницашкареи ресторанашкареи болхлой ба забастовка еш. Алапеш тIатохилгеи къахьегама хьалаш тоаделгеи да забастовка ераша дIадехар.

16 май. (ТАСС).

Керда премьера

Селхан Х. Нурадилова цIерахча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен драматически театра коллективо къаьнача нохчий писатела-драматурга Х. Ошаева язъяьча «Ахмар-хьажа» яхача пьесах оттаяь премьера хьекхар. Спектакль оттаяьр Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артист, театра режиссер Г. Батукаев ва, художник — О. Мишин, музыка — Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка Е. Ганукаевай.

Премьере керттера ролаш ловзайир Ахмар-хьажа — артиста А. Джабраилова, цун сесаг Бакарбика — Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка А. Ташухаджиевас, шоллагIйола сесаг Завжан — Я. Исаевас, Ахмар-хьажий новкъост Чентиг — А. Дениева, новкъост гIалгIа Чепилг — М. Хадзиева, Ахмар-хьажий мурдаш Муса — Ш. Джабраилова, Кожум — А. Садыкова, Ахта — Х. Мусаева, парторга гIонча ИбрахIим — С. Батаева, комсомольски организаце секретарь Водуд — Ш. Ибрагимова, милице старшина — У. Сатуева, Товсари — Х. Мустапаева, къона мурд — В. Идрисова.

ЧIоагIа раьза хилар гулбеннараш театра коллективо оттаяьча спектакла.

Вай республикерча тайп-тайпарча районашка оттайича чIоагIа пайда баргба цох.

Т. УЖАХОВА.

IV-гIа республикански смотр

БЕЗАМЕ ИЛЛЕШ, КАДАЙ ХАЛХАРАШ

Ший болх дIахо хьош я IV республикански смотр. 17-ча мае В. И. Ленина цIерахча культура Двореце шоай искусство хьахьокхаш яр Грознерча художественни самодеятельноста коллективаш. Смотр дIайолайир медицински болхлой художественни самодеятельноста коллективо. Хоза, цIена, кIай халаташ а дувхаш яр медицина болхлой 96 саг чувоагIаш йола хор. Цу хоро аьлар Мураделе «Бухенвальдски набат» яха илли. Илли дика, оаз хоза южийташ аьлар.

«Француза дувцар» яха стихотворени дика йийшар медучилища 3-ча курсерча дешархочо Межидова. Нов. Межидов из йийша воаллашехь. зале хьахезар нохчий халкъа «Хи йисте» яхача илле оаз. Из оалар яр медучилища дешархо Темирбулатова. Хоза аьлар цо из илли. ЧIоагIа дIаьхдаь тIоараш детташ тIаийцар зало цигарча дешархочо Шевцова оттаяь акробатически этюд. Геттара дика дар дешархоша даь «ДоттагIал» яха нохч-гIалгIай халхар. Дика оттадир Межидовеи Мусалатоваси Венгерски халкъа «Чардаш» яха халхар а. Чакхдаьлар медицина болхлоша оттадаь концерт. Цу концерта юкъе дика номераш хиннаяле а, бакъда цар кхоачамбоацараш а дар. Масала, уж смотрага дика кийчбеннабац. Сихха хьагул а яь вIашагIъелла яр дукхагIча даькъе репертуар, жанраш тайп-тайпара йоацаш яр №№ 1, 2, 7 йолча больницай коллективаша кийчъяь номераш.

Сцена тIа яьлар ейгачеи текстильнии промышленноста управлене художественни самодеятельносте дакъа лацархой № 5 йолча фабрика къонабарий хор. Зоя Космодемьянскеx долча иллеца дIадоладир концерт. ЛадувгIа дог доагIаш яр «Ма хьегаве» яха Глинка дуэт. Из дIааьлар № 2 йолча фабрика болхлоша йижараша СтепановгIар. Зале багIараштa а жюре членашта а чIоагIа хоза хийтар № 2 йолча барзкъаш тегача фабрика вокальни группа аьнна «Иртышал дехьа малх чубизаб» яха илли.

Ший хьалхара отделени хьайийлар профсоюза просвещене болхлой художественни самодеятельносто Майборода музыках йолча «Са деза доттагIий» яхача пединститута педагогика юххьанцарча образоване факультета студентий хоро оалача иллеца. Хоза аьлар цу хоро Брамса «Вальс» а. Цул тIехьагIа сцена тIа баьлар мехкдаьтта института инструментальни квартете дакъа лоацараш. Дмитриева музыка йола «Тирольски вальс» лекхар цар. Из санна дика чакхъяьхар студенташа кхыйола номераш а. Цар смотре мел кийчъяь номераш таханара гIулакхаш хьахьокхаш, вай мехка коммунистически общество хьалъяра вай республикерча къахьегамхоша доагIаш дола дакъа лоацилга хьагойташ яр. Хоза, цIена, атта дар дукха ха йоаццаш культпросветшкола йистеяьккхача Н. Шарипова оттадаь «Трояк» яха польски халхар. Дика кийчояьяр хореографически коллективо из халхар Iомадара. Дика кийчъяьяр института художественни самодеятельноста коллективо «ТIом хилар дезий-теш эрсашта» яха музыкально-литературни композици.

ЙиьлагIча республикански смотрага во кийчбеннабацар педагогически института студенташ а. Студентка Л. Гордеевас «БIехал» яха акробатически этюд хоза дегIа маьженаш лелаеш гойтар. Белгалдаккха деза пединститута студента Гучигова опера тIара ареш дика алар а. Иллеши стихотворенеши дика кийчъярал совгIа халхарий коллективо тайп-тайпара халхараш а дика кийчдаьдар. Ужжамо кхы дуккхача а самодеятельни коллективаша дика номераш хьахьекхар смотре.

Художественни самодеятельноста коллективаша хьахьекхача искусствах гучадаьлар цхьаццайолча коллективаша къахьийгалга. Цхьабакъда, царца а дар кхоачамбоацараш.

ХIанз республикански смотр ший болх дIахо хьош я.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

Торговле бокъонаш телхаю

Торгови организаце кертера декхар да, эзди Iаьдалах мах а беш, промышленнии кхачани говаращца наьха хьашташ Iалашдар. Из сийлахь декхар кхоачаш ца дарал совгIа, торговле бокъонаш телхаеш ба цхьабола торговле болхлой.

Цу тайпарча болхлоех я МагIалбика районерча Советское яхача юртарча тика заведующи Матиева С. Цунна раьза воацаш хийла саг дIавода тика тIара. Шийга деча хаттараштa гIожача къамаьлаца жопаш тел Матиевас.

Матиева ше даь Iац тика тIа баьхкача нахаца гIожа къамаьл, нахаца тоам боаца къамаьл ду цун маро а, торговлеца а тикаца а ший гIулакх доаццашехь.

Бахача наха чIоагIа новкъарленаш еш гIулакх да тика ший хан-ханнахьа йийла ца лоаттаяр. Балха ханна тика къайла лоаттаяр бахьан долаш, каст-каста «Серго» яхача поселке а Долакоа а тика тIа аха безаш гIулакхаш нийслу наьха.

Каст-каста нийслу укхаза паччахьалкхено оттадаь товарий маьхаш телхадеш моттигаш а. Торговле бокъонаш телхаярах долча гIулакххех эггара ирчагIа дола гIулакх да товарех маьхаш совдахар. 1 соми 48 кепиги мара ца доаккхача берий сандалех 1 соми 98 кепиги даьккхадар Матиевас Кортоевагара. Этикетка тIа язбаь мах 69 кепиг мара боаццашехьа а дугах 79 кепиг даьхадар цо.

Хьаьнала къахьегаш къахьегамхоша даьха кепигаш, товарий маьхаш лакх а деш, цар нахагара хьадахар — из да вIалла магийта йиш йоаца гIулакх. Цхьабакъда, цу гIулакха е йоаггIача бесса уйла еш-м райпо болхлой а бац. Советскерча наха дIадийцад царга тика балхацара кхоачамбоацараш. Бакъда даь хIама дац.

МагIалбика горисполком декхарийла я Советскерча наьха хьашташ Iалашдара йоакхо е.

О. КОДЗОЕВ, (тха собкор.).

Хьалха кхача боалаш.

И. Плиева фотоэтюд.

ЛадувгIа радиога

20-ча мае: 7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.30 — ашарий антракт; 7.35 — «Ленинан некъ» газета обзор; 7.50 — хоамаши передачай программеи; 8.20 — «Сердало» газета обзор; 8.35 — художественни самодеятельноста IV-ча республикански смотрагара; 16.00—пионерашти школьникашти передача (эрсий меттала); 16.20 — «Шоана, кхалнах» — радиожурнал (гIалгIай меттала); 16.45 — ашараш; 16.50 — «Безамца нахах» — очерк (эрсий меттала); 17.02 — «Эрз михага» — радиоспектакль (нохчий меттала).

21-ча мае: 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Тха микрофона хьалхашка...» — передача (эрсий меттала); 16.00 — художественни самодеятельноста IV-ча республикански хьажаргара; 16.25 — «Автоматизацен шерагIа никъ ле» — беседа (гIалгIай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.50— промышленноста болхлошта передача (гIалгIай меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.20 — «Хьалкхувш йоагIача тIехьенна Iилман шерра кхетам балара» — беседа (нохчий меттала); 17.35 — ашараш; 17.45 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.00 — дикагIча опыта радиошкола (эрсий меттала); 18.30 — юртбоахама болхлошта лаьрхIа концерт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«713-чо Iоха моттиг ех».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10, 12.

ЗIамига зал № 1 — **«713-чо Iоха моттиг ех».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — Берий сеанс— **«Хьа.новкъостий».**

Долалу: 9, 11.

«Мехкарий шераш». Долалу: 1, 7, 9.

«ТIеххьара дюйм». Долалу: 3. 5.

ЗIамига зал № 3 — Берий сеанс— **«Дошо дIоагIилг».** Долалу: 9.30, 11.30.

«Тереза Ромэн». Долалу: 1.30, 5.30, 7.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре

Берий сеанс — **«Аз доттагIал леладаь йиIиг».**

Долалу: 9.

«713-чо Iоха моттиг ех». Долалу: 10.45, 12.30, 2.15, 4, 5.40, 7.20, 9.

ДIаьхдаь сеанс — **«КарагIдаьннaчун дIахододар».** Долалу: 9.

21-ча мая — **«Кроша леладаьраш».**

«Воскресение» (Ши сери цхьана).

АХРИЕВ ЧХЬАГIА — ЭТНОГРАФ, КРАЕВЕД

(Очерк).

«Таьзет чIоагIа лоархIам беш хIама да лоамарой... Деррига гонахьарча ойлашкара адамаш гуллу таьзета. Кхалнах а ух цу тайпарча таьзета, хIана аьлча таьзета мара бокъо яц цар иштта, кхыча юрташкара бараш тIехь вIашагIкхета. МаIача нахаца а боацаш шоаш ух уж таьзета...» — иштта яздаьд, лоаман кхалсага хала вахар, цун бокъо ца хилар, маIача сага нийсса хила йиш цун ца хилар дувцача хана цхьа бIаь шу гаргга хьалха (1868 ш.) гIалгIачо Ахриев Элмарзий ЧхьагIас.

— Малав Ахриев ЧхьагIа? — хатта тарлу оаш. — Исторически лоархIам болаш дий цун вахар, цун болх?

Ахриев Элмарзий ЧхьагIа — из хьалххара гIалгIай краевед, этнограф, фольклорист ва.

Кавказ Iомаеш шо дале, Нохчечени ГIалгIайчени дIаяхача ханара хIамаш ха шо гIерте, Кавказа этнографи, археологи йовза, Кавказерча лоамарой вахар, культура, истори довза безам шун бале — цу дерригача дешаех Ахриева балхаш корадоагIаргда шоана. Къилбаседа Кавказ, къаьстта Нохч-ГIалгIайче Iомаеш болча дуккхача Iилмахоша, историкаша, краеведаша, этнографаша, археологаша ЧхьагIий балхех пайда эцаш хиларо а бакъду из иштта хилар. Иштта Ахриева цIи нийслу вайна этнографий Миллера, Далгата, Потанина тохкама балхащца, краеведа Сокольске, кхычар Iилман произведенеш тIа.

Боккха пайда болаш болх баьб вай мехкахочо Кавказ Iомаеш, тохкаш. Цудухьа тамаш а яц цун балхаш дуккхача цIи хеза болча Iилмахоша лоархIаш хилар.

ЧхьагIий балхаш (къаьстта этнографически дараш) цун фольклорни йоазош таханарча дийнахьа а шоай лоархIам бовнза да.

* * *

Ахриев ЧхьагIа ваьв 1850 шера 10 мая Фуртовг яхача лоаман юрта. Гаргарча наха дагадоагIачох ЧхьагIа зIамига волча хана денз хIаман зем болаш, долла хIама ха, довза гIерташ кIаьнк хиннав.

1857 шера Ахриев ТIобе Эльмарзийи цун сесага Iайшеи дезалга доккха халахетар кхаьчад: паччахьа Iаьдало дIа а ваьккха, заложник санна, дIавигав ворхI шу даьнна ЧхьагIа. Владикавказски военни школе дIачувеннав кIаьнк. Ший хана А. С. Пушкина яздаьд цу школах «Путешествие в Арзрум» яхача ший книжка тIа.

Укхаза зIамига доллашехьа а даьшкара хьадаьха бераш (аманаташ) паччахьа мутIахьа хургдолаш кхеде гIерташ хиннад. Из къизахча тайпара лоамарошта Iоткъам белга хиннад. Цудухьа тамаш а яц цу берех-аманатех Россе хьалха латтача, прогрессивни болча наха къахеташ хилар. ЗIамигача ЧхьагIех чIоаггIа къахеташ хиннад гаргарча наха, къаьстта даь вешийна Ахриев Темаркъийна. Темаркъа ше хиннав ткъаьиттлагIча шерашка заложник а ваь вига лелаваьрех. 1845 шера Варшаве эпсара чин денначул тIехьагIа мара Даьй-мехка цIавена вац Темаркъа. ЧхьагIийна аттагIа хилийта, из цигара сихагIа мукъаваккха гIерташ шийна могар деш хиннад цо. Юххера а юххьанцара образовани а эцаш 1862 шера мукъаваьннав ЧхьагIа крепостера. Иштта мукъаваьнна кIаьнк цул тIехьагIа Ставропольски гимназе деша хоаваьв.

Дешар атта хиннад ЧхьагIийна. Къаьстта дика кхеташ хиннав из эрсий меттахи историхи. Дукха дезаш хиннад цунна Iалам довзар, географи.

1868 шера гимнази йисте а яьккха Даьй-мехка, ше ваьча юрта Фуртовг цIавенав из.

Ше ваь моттигаш, ГIалгIайче кIоаргга йовза гIерташ дукха го баьхаб цо. Эса чIожа, Наьсар чу хиннав.

ЧIоаггIа безам хиннаб ЧхьагIий Даьй-мохк, цун халкъ тахка, Iомаде. Iомадаьча дешаро ше ваь моттиг, гонахьара вахар, ший халкъ кхы а чIоагIагIа дезадалийтад цунна.

Из ха ловш хиннав ГIалгIайчен дIаяхача ханара а ший ханара а вахар, къаьнарча ханара памятникаш, малхара кашмаш, нах чубаха а тIема а яь хинна гIалаш: довзаш хиннав Даьй-мехка вахар, культура, поэзи, хIаьта гIалгIай легендаш, фаьлгаш, гIулакхаш, оамалаш дIаязъеш хиннав.

Цу хана волавеннав Ахриев ЧхьагIа литературни болх бе. Хьалхара цун статья, нийсагIа аьлча Грабовске язъяьча гIалгIай округа лоаман участке бахарий экономически цIагIареи вахар яхача статья приложени араяьннай «Кавказерча лоамароех долча хIамай сборника» кхоалагIча выпуска тIа (1870 шера).

Ахриев ЧхьагIа деша хайнав Нежински лицее. Гаргарча наха дувцачох, из цига деша ховш доккха новкъостал даьд дика хIамах сакхеташ волча лоамарочоа аьлаша СтаросельскигIар. 1874 шера йистеяьккхай цо лицей.

Мелла йоккха талант йолаш вале а лерттIа литературни болх бе, Даьй-мохк бизза бовза вIаштIехьдаьннадац ЧхьагIий. Цун деррига балхаш из зIамига саг волча хана яздаь да, хIаьта Тифлисе арадувлаш хиннача «Кавказерча лоамароех долча хIамай сборника» тIеи «Терски ведомости» яхача владикавказски газета тIеи 1870—1875 шерашка кепа теха а да. Цигга хадаш да ЧхьагIий литературни балха тай. Бакъда, тIехьагIа а цо литературни болх лелабаьб ала тарлуш да.

Гаргарча наха дувцачох дуккха кулга йоазош хиннад ЧхьагIийга. ТIехьагIа дейнад уж йоазош. Бакъда, чIоаггIа теркам тIабахийта ЧхьагIий вахар, болх тохкаш къа цхьанне а хьийгадац хIанзалца. ХIаьта а професора Семенова гулъяь цунах йола материал боккха лоархIам болаш я.

ЧхьагIий литературни балхаш тайп-тайпара да. Нагахьа санна ший хьалхарча статья тIа цо лоамарой гIулакхаш, оамалаш ювце, тIехьагIа талант йолча исследователа-краеведа лоамарой вахара кхыйола оагIонаш йовзийт вайна.

Кховзткъеи иттлагIа шераш долалуш язъяьй цо «массехк дош гIалгIай дувцаращцарча турпалех» яха статья. Цу хана кепа техай цун «ГIалгIай цIейш» яхача статьяна а. ХIаман дика зембаккха ховш, гIалгIай гIулакхаш, оамалаш дика йовзаш хилар бахьан долаш цун статьяш кхетае хала йоацаш а Iилман лоархIам болаш а я.

Элмарзий ЧхьагIас яздаьд укх тайпара балхаш а: «Нохчий дувцарашцара», «гIалгIай малхарча кашамех», «ГIалгIай дувцар».

«ГIалгIай оамал» яхача статья тIа дувц хьаьша тIаэцарга, вахара гIулакхашка диллача гIалгIай шоай тайпара хилар.

ЧIоаггIа цунах къа а хеташ дувц ЧхьагIас лоаман кхалсага хьал. «ГIалгIачун дезале кIаьнк вар дика гIулакх лоархI, хIаьта йиIиг яр хиланза а ца доалаш хинна во хIама санна ла дезаш лерхI», — яздаьд ЧхьагIас.

Дуккха дикагIа да цун «ГIалгIай халкъа этнографически очерк», «ГIалгIай» яха балхаш. Цу произведеней чулоацам башха эшаш бац. Бакъда, белгалде деза, фуннагIа ЧхьагIас яздеш хилча а (лоамарой вахарах йолча дуккхача темаех яздеш хиннад цо) шийна лоамарой безилга, цар хало а бала а шийна къувлилга дIахойташ хиннад цо. Цу хIамай классови чулоацам бизза гучабоаккхаш хиннабац цо, хIаьта лоамарой хала вахар тоадара никъ хьеха могаш а хиннавац из.

Бокъонца ховш дац Ахриев ЧхьагIа дIахо йодача хана фу деш хиннав. Дуккхача хана Азербайджане Нухински уезде ваьхав из. Цига из мишта кхаьчав, фу бахьан долаш цига вахав? Из тахка дезаш да.

Элмарзий ЧхьагIий диъ бер хиннад: ши йоIи, ши воIи.

ЙоккхагIа йола йоI Тамара 1903 шера Бакински кхалнаьха дешара заведени а яьккха хьехархо йолаш болх беш хиннай.

ВоI Рашид гIалгIаех хьалхххара летчик хиннав. Средни Азе басмачаш бохабеча дакъа лоацаш хиннав, граждански флоте болх баьб. 1942 шера гитлеровцащца тIом беш вийнав.

ЧхьагIий вож воI — Руслан халкъа милицеца болх беш хиннав. 1927 шера ший балха задани кхоачашъеча хана бандиташа вийнав. ЗIамагIа йола йоI — Нина гIалгIай Iилма-тохкама института аспирантка хиннай, хIанз гор. Джамбуле яхаш я.

Ший тIеххьарча шерашка Владикавказе ваьхав ЧхьагIа Веннав из 1914 шера, хIаьта дIа а веллав ше ваьча юрта Фуртовга.

Б. ЧАХКИЕВ.

СЕРДАЛО

4-гIа оагI, 20 май, 1962 шу.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий— 2-25-72, корректорске — 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15, **Телефоны:** зам. редактора—2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции, 30/3.

СФ03092 Заказ № 2882